Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: 'Svoboda', 81-83 Grand St., Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740

Copy — 1956

РІК LXIII. Ч. 94. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК., П'ЯТНИЦЯ, 18-го ТРАВНЯ 1956. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, MAY 18, 1956. No. 94. VOL. LXIII.

ПРЕЗИДЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ СТВОРЕННЯ 3 ЦЕНТРІВ ДОСЛІДІВ І РОЗВИТКУ МОДЕРНОЇ ЗБРОЇ

Вашингтон. — Підкреслюючи значення технічного винахідництва в ділянці продукування нової зброї, президент Айзенгавер звернувся до Конґресу з пропозицією створити при існуючих секретаріятах трьох збройних сил ЗДА три окремі центри дослідження і розвитку, що ними кермували би спеціяльно покликувані асистенти секретарів армії, воєнної фльоти і летунства. Створення таких центрів доручила здійснити двохпартійна комісія для справ організації виконних органів, очолювана кол. президентом Гувером. Якщо на протязі 60 днів Конґрес не висловить свого вето проти цієї пропозиції, то президент Айзенгавер видасть виконний розпорядок про реалізацію своїх плянів реформи. Водночас із переданням своєї пропозиції Конґресові Президент наказав командуванням усіх збройних сил закінчити випрацювання докладної програми діяльности таких центрів, беручи до уваги всі вимоги модерного озброєння, що їх ставить перед оборонними силами країни атомова доба. Зав'язки таких центрів існують уже при командуваннях кожної із збройних сил і летунські збройні сили мають вже навіть окремого асистента для дослідів і розвитку нових модерних родів зброї, зокрема міжконтинентальних керованих ракет. В Армії і Фльоті такими ділянками займаються окремі бюра під проводом спеціяльно призначених директорів. У своїй пропозиції до Конґресу президент Айзенгавер домагається покликання вище згаданих асистентів передусім для координації зусиль і праць усіх трьох родів зброї в напрямку нових винаходів і поліпшень. Президент заявив теж, що він звернеться до видатних цивільних науковців й експертів із закликом допомогти в розробленні і доброму поставленні всієї запляновапої програми зброєневих дослідів і технічого винахідництва. В політичних колах думають, що до прискорення реалізації запропонованих комісією Гувера реформ причинилася чимало критика висловлювана в сторону секретаря оборони Вилсона, зокрема в тому напрямку, що він не призначив відповідного „диктатора" для розвитку і продукції керованих ракет. Асистенти секретарів усіх трьох родів зброї працюватимуть для здійснення поставлених їм завдань із таким же асистентом секретаря оборони.

Уряд ЗДА забороняє видачу Совєтам технічних даних про добування нафти

Вашингтон. — Уряд З'єдинених Держав скористав з повновластей про контролю експорту та заборонив виміну технічних даних про видобування нафти зі Совєтами. Секретар торгівлі Сінклер Вікс вияснив цю заборону мотивами національної безпеки. Він твердив, що видача Совєтам цих даних в заміну за всякі їхні технічні дані про видобування нафти послабила б американське становище в справах вивозу стратегічних матеріялів до Совєтів, чого тепер вимагають поодинокі американські союзники, а крім того, Савєти в заміну за ці дані дають багато менше, ніж вимагають і, вкінці, видаючи Совєтам ці дані, Америка послабила б і свою стратегічну перевагу в цій ділянці бо сьогодні вона має майже на 95% світовий монополь у плянуванні та розвитку технічних засобів на видобування нафти.

Румунський єпископ у ЗДА очолює акцію за поворотом „на родіну"

Вашингтон. — Сенатська підкомісія внутрішньої безпеки почала останнім часом розсліджувати діяльність румунських комуністичних представників у ЗДА спрямованих на загітування до повороту „на родіну" не тільки румунських емігрантів, але й американських громадян румунського походження. Під час останніх переслухань виявилося, що в останніх двох тижнях вже 34 румуни дали себе намовити до виїзду із З'єдинених Держав і що головну „пропаґандивну акцію" за поворотом до комуністичної Румунії веде єпископ Молдаван, натуралізований ще в 1930 році американський громадянин, піднесений під час його ж відвідин в Румунії в 1953 році румунським патріярхом Юстиніяном до гідности архиєпископа. Цей єпископ Молдаван веде пожвавлену акцію за поворотом до Румунії під покривкою „відвідин батьківщини". Він теж пробував намовити до повороту багатьох румунських священиків, але вони поголовно відмовилися. Вищезгадана комісія плянує покликати єпископа Молдавана на переслухання.

В АМЕРИЦІ

● **Губернатор Ґарриман,** який зголосив своє рішення кандидувати на президента ЗДА, заявив, що демократична партія мусить стояти рішуче на плятформі інтеґрації і домагатися поставлення поза законом расової сеґреґації в школах.

● **З кожних чотирьох** американських родин, три родини мають уже в своїх домах телевізійні апарати. Подало це до відома американське статистичне бюро, інформуючи, що з усіх 45,000,000 хатніх господарств у ЗДА 35,000,000 має вже один або більше телевізійних апаратів.

● **Президент Айзенгавер** звернувся до Конґресу з проханням асиґнувати додаткових 187,000,000 долярів на видатки федерального уряду. В цій сумі включені витрати у висоті 49,000,000 долярів на побудову головної кватири центральної розвідчої служби і 55,600,000 долярів на поширення приміщень державного департаменту.

● **Президент Айзенгавер,** який закінчив в 1915 році Військову Академію у Вест Пойнті, прийняв на окремому обіді 27 колишніх товаришів із своєї кляси в цій Академії. Айзенгаверова кляса зустрічається кожного року у Вашинґтоні й Айзенгавер був уже цього року їхнім гостем у клюбі Армія-Фльота.

● **Американський уряд** є власником і керівником 19,771 промислового або торговельного підприємства.

● **Ветеран армії** конфедератів Джан Селлінґ відзначував у вівторок, дня 15 травня ц. р. 110-роковини з дня свого народження. Він заявив, що почувається здорово і міцно і донька підкреслила, що він тільки раз мав перестуду останньої зими. Крім Селлінґа, живе ще двох конфедератів — Вільям А. Ланді — 107 років і Волтер Вільямс — 109 років.

● **Джілберт Ґреґем,** засуджений на кару смерти за спричинення смерти 44 подорожніх пасажирського літака, між ними і його ж матері, прохав після свого процесу виконати якнайскоріше присуд. Все ж таки, суддя вирішив передати його справу до апеляційного суду і тим самим відкласти покищо виконання кари.

● **Цілий уруґвайський уряд** подався до димісії внаслідок непорозуміння між двома фракціями урядової партії і спротиву більшости цієї партії проти запропонованого урядом бюджету.

Президента Індонезії Сукарно зустрічали у Вашинґтоні урочисто і тепло

Вашинґтон. — Президента Індонезії д-ра Сукарно, який прибув до ЗДА на 19-денні відвідини, вітали у Вашинґтоні дуже дружньо не тільки офіційні чинники, але й широкі маси населення. У своїй привітальній промові президент Айзенгавер назвав д-ра Сукарно провідником країни, яка має багато з антиколоніяльною історією Америки. Д-р Сукарно, президент країни, яка в сьогоднішній політичній ситуації намагається займати невтралістичну позицію, висловив своє признання для американських демократичних традицій і підкреслив, що його країна дивиться на Америку, як на „центр ідеалу". Проїжджаючи містом на урочистість передавання йому ключів Вашинґтону, д-р Сукарно вітався з прохожими, розмовляв з ними й особливо привітно ставився до малих дітей. Головною урочистістю першого дня відвідин було влаштоване президентом Айзенгавером 61-особове прийняття у Білому Домі на честь Сукарно. Американський уряд хоче використати відвідини президента Сукарно як нагоду для висловлення природних американських симпатій і підтримки для країн, що здобули щойно останнім часом свою незалежність. Цим хотіли б американські офіційні чинники протидіяти совєтській пропаґанді серед недавніх колоніяльних народів, яка намагається представити ЗДА, як країну імперіялістичних амбіцій і тенденцій. У своїй промові під час бенкету президент Айзенгавер підкреслив, що є такі антидемократичні нації які готові знеславлювати Америку, але він думає, що дружба завжди сильніша за підозріння і ненависть.

Сенат ухвалив законопроєкт про будову електрівні на Ніяґарі

Вашинґтон. — Сенат прийняв минулої середи, 16-го травня, внесений демократами законопроєкт про асиґнування 405,000,000 долярів на будову гідроелектрівні на Ніяґарі. Електрівню мали б побудувати відповідні власті нюйоркського стейту. Законопроєкт переголосовано більшістю 48 голосів проти 39, при чому в користь законопроєкту голосувало 40 демократів і 8 республіканців. Законопроєкт був внесений сенатором Гербертом Ліменом з Ню Йорку. Він уповноважив би відповідну стейтову владу побудувати в рямках американсько - канадійського договору з 1950-го року три могутні гідроелектрівні що даватимуть 9,000,000,000 кільоватів дешевої електричної сили на годину. Нові елекростанції не матимуть впливу на існуючі вже там приватні електростанції. Ухвалений Сенатом законопроєкт вимагає ще ухвали в Палаті Репрезентантів, куди його тепер пересилають.

ПРОФ. ОЛ. ГРАНОВСЬКИЙ ЗАЛИШАЄ АКТИВНУ ПРОФЕСУРУ В МІННЕСОТСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Проф. д-р Ол. Грановський

Ст. Пол, Мінн. — Міннесотський університет спеціяльним бюлетеном повідомив, що відомий український вчений і діяч, проф. д-р Олександер Грановський, з днем 30-го червня цього року залишає активну професуру в цьому університеті, з яким він зв'язаний 26-ть років і переходить у стан спочинку, але тільки частинно, бо продовжуватиме ще свою дослідно-наукову працю. Проф. Грановський має тепер 68 років. Університетський бюлетень, а за ним і місцева преса широко описують наукову діяльність цього видатного українського вченого, підкреслюючи його великі заслуги та його великий вклад у досліди та боротьбу з сільсько-господарськими комахами-шкідниками. При цій нагоді подається основні дані про життя та наукову кар'єру проф. Грановського, широко відомого українському громадянству не тільки з його наукової, але й громадської, політичної, публіцистичної та письменницької діяльности. До Америки приїхав проф. Грановський, мавши 25 років, і тут власними силами не тільки здобув високу освіту, але й добився почесного місця в американському й міжнародньому науковому світі. В українському житті проф. Грановський відомий з інтенсивної громадсько-політичної діяльности і, не зважаючи на свої професійні зайняття, він є довголітнім головою Орґанізації Державного Відродження України, членом Політичної Ради УКК та одним з найвидатніших і найбільш заслужених громадських діячів на протязі добрих 40 років.

„Українське Життя" — новий часопис у Шикаґо

Т-во Учительська Громада і Шикаґо, що його головою є проф. Тучапський а секретарем проф. І. Михальцевич, почали видавати з днем 6 травня ц. р. двотижневик „Українське Життя". „Завданням часопису — як пише Управа Громади — бути всестороннім і об'єктивним інформатором нашої громади про всі ці політичні, суспільні, культурні, економічні, а теж інші справи та події, без яких модерна людина вже не може обійтись". Сама ж редакція, що її очолює ред. М. Семчишин, з'ясовує, що суть цієї події, значить виходу часопису „Українське Життя" в тому, що „понад 40,000 українців цього другого щодо величини міста в Північній Америці матимуть свій національний пресовий орган". Далі довідуємося, пише редакція, що „єдиною спонукою взятися за видавання рідного, українського часопису в Шикаґо, було щире і безінтересовне бажання прислужитися нашій українській національній справі на цьому терені і підтримати престиж наш так перед місцевим американським громадянством, перед урядовими чинниками, як і перед численними національними групами".

● **На міжнародній** конференції у Женеві в справі імпортових і експортових тариф, в якій взяли участь 25 держав, нараджуючись від 18 січня ц. р., підписано стільки двосторонніх торговельних умов із взаємним скасуванням або обниженням теперішних тариф, що разом „зрізано" коло $ 2,000,000,000 з міжнародних торговельних оплат у порівнянні з 1955 р. Це велика перемога ідеї — скасування митних бар'єр.

ПРЕДСТАВНИКИ ФРАНЦІЇ І СССР РАДЯТЬ У МОСКВІ

ФРАНЦУЗЬКИЙ ПРЕМ'ЄР ЗАКЛИКАЄ ДО СКАСУВАННЯ ЗАЛІЗНОЇ ЗАСЛОНИ

Москва. — В середу 16 ц. м. розпочались в Москві совєтсько - французькі наради, при чому з совєтського боку засіли за столом Булґанін, Хрущов і Молотов, а з французького прем'єр Молле і міністер закордонних справ Піно, як головні репрезентанти. Перша нарада у Кремлі тривала дві і пів години, але розмови продовжувались також під час оглядин музеїв, церков і навіть вечером у театрі. Зараз першого дня — як запевняють закордонні кореспонденти у Москві, що інформуються в різних членів французької делеґації — прийшло до суперечки між французами і большевиками, передусім Хрущовим, через дві справи: наслідком совєтського оскарження, що З'єдинені Держави ставлять найбільші перешкоди для роззброєння і на тлі французької тези, що дійсне роззброєння можливе тільки тоді, коли водночас переводиться розв'язку тих міжнародних проблем, які розсварюють світ. Французький прем'єр Молле мав заявити, що він добре знає особисто теперішніх державних лідерів З'єдинених Держав і може запевнити совєтських диктаторів, що Америка хоче миру, а не війни. Коли предметом офіційної наради була спершу справа роззброєння, то під час першого обіду на честь французьких гостей прем'єр Молле виголосив пламенну промову з закликом до скасування залізної заслони. Він звернув увагу на велетенський поступ техніки, який внеможливлює зберігання „духових бар'єр": книжка, преса, радіо, телевізія, кіно, можливості подорожування — все воно повинно стати добром всіх народів „без пересудів і без пропаґанди" — казав Молле. „Виміна ідеями, зустрічами і взаємне знання буде з користю для всіх, — повторюю: для всіх, — для французьких громадян і для совєтських громадян" — запевняв Молле. — У перших офіційних повідомленнях говориться про „щирість і одвертість розмов" та про надії обох сторін, що ті розмови доведуть до успіху, корисного для Франції і СССР. У згаданій першій конференції на тему світового роззброєння була, очевидно, мова відразу про заповіджену редукцію совєтських збройних сил. Наради в Москві триватимуть 4 дні.

Англійські комуністи вирікаються Сталіна

Лондон. — Після палких закулісових спорів між англійськими комуністами та „почесного вичищення" генерального секретаря англійської комуністичної партії Гаррі Політта, якого „підвищено" на становище голови партії без ніякого голосу в партійних справах, англійські комуністи офіційно прийняли антисталінську позицію своїх московських співпартійців і наглядачів. В широкій заяві оскаржено розв'язаний недавно Комінформ, що той своїми „фальшивими інформаціями" спонукав англійських комуністів зробити „важку помилку" й осудити югославського „товариша" Тіта за зрадництво та що взагалі „культ особи" довів до поважної шкоди для комуністичної справи. В заяві англійських комуністів говориться виразно про 20-ий з'їзд комуністичної партії СССР, на якому розвінчано Сталіна, та відкреслено „любов до соціялізму і подив для велетенських здобутків СССР". Комуністична партія в Англії нараховує коло 33,000 членів і не грає найменшої ролі в англійському публічному житті, якщо не рахувати тієї ролі, яку відограла, давши цілий ряд великих зрадників рідній дипломатії і рідній продукції тайної зброї.

ЗДА заборонили в'їзд польському журналістові з Варшави

Варшава. — Польські комуністи дуже обурені, що Державний Департамент відмовив без подання причин в'їздової візи редакторові ілюстрованого тижневика „Свят" у Варшаві, Стефанові Арському, скресливши його з листи комуно-польських журналістів, які збираються приїхати на відвідини до ЗДА. Американські часописні коментарі пояснюють, що заборона в'їзду до Америки Арському спричинена трьома книжками Арського: „Тінь над країною Рузвелта", „Дипломатія доляра" і „Вулиця злочинців", що їх той автор видав у р.р. 1948-52. В усіх тих книжках пишеться про Америку найбільшу погань та ще й у вульгарно-образливому тоні. Тому польському комуністичному журналістові закидають злу волю і примітивний брак пристойности ще й тому, що він кілька років жив в ЗДА за другої світової війни і тут мав навіть державну посаду у Службі воєнної інформації, а потім приїздив уже на відвідини до ЗДА. З репортажів і споминів з тієї останньої подорожі зліпив він книжку „Підноситься заслона", яку ілюстровано рисунками, що уподібнюють Америку і її життя та керівних державних діячів до нацистської Німеччини порівнюють між іншим президента Айзенгавера з Гітлером! Безличність польських комуністів дійшла до того, що вони відмову візи такому „редакторові" уважають „кривдою" і закликають комуно-польський уряд до обмежень супроти американських журналістів, які хотіли б поїхати до Польщі.

Англія поширює торгівлю з комуністичними країнами

Лондон. — Англійський уряд повідомив американський уряд, що Англія задумує поширити торгівлю з комуністичним Китаєм, включивши до неї деякі заборонені досі товари, визнані, як стратегічні, „у дорозі вийнятку". Англійський уряд ніби покликується на те, що на лютневих нарадах між президентом Айзенгавером і прем'єром Іденом у Вашинґтоні прийшло до згоди, що треба перевірити список товарів, на які існує ембарґо супроти комуністичних країн. Спеціяльно, що торкається торгівлі з комуністичним Китаєм. то в Парижі існує т. зв. Китайська комісія НАТО, до якої належить також представник Японії. Власне Японія, Франція і Бельгія, поруч з Англією, натискають на ЗДА щодо права поширеної торгівлі з комуністичним Китаєм. Уряди цих держав, мовляв, стоять під сильним тиском свого промислу, який, шукаючи ринків збуту, не може вирікатися китайського терену. Однак ЗДА, з уваги на Корейську війну і ворожі китайським комуністам настрої в американському народі, не хочуть робити китайським комуністам ніяких концесій щодо продажу їм товарів, які можуть мати стратегічне значення, напр., ґуми. В наслідку Англія, а за нею певно й деякі інші держави, на власну руку почнуть поширювати свою торгівлю з китайськими комуністами, продаючи їм заборонені товари „в дорозі вийнятку", ніби до часу нової умови в цій справі між західними державами.

ЗДА ВИСИЛАЮТЬ ДАЛЬШИЙ ТРАНСПОРТ ЗБРОЇ ДЛЯ САВДІ АРАБІЇ

Вашинґтон. — Департамент оборони потвердив, що у Сарні Пойнт в Норт Каролайні приготовлено транспорт амуніції і різного роду військового добра, призначений для Савді Арабії. Цей новий транспорт має вартість коло $ 1,000,000 — заявив речник Державного Департаменту. Призначений транспорт належить до того самого замовлення, що його частинно були 18 танків, які в лютому ц. року відійшли в дорогу з порту в Бруклині, Н. Й., до Савді Арабії, викликавши тоді бурю збоку всіх тих, які підтримують заходи Ізраїлю щодо закупу зброї в З'єдинених Державах. Цей новий транспорт зброї для Савді Арабії навантажується вже на вантажний корабель „Монтрі", що ним розпоряджає Вілмінґтон Шіппінґ Компані в Нарт Каролайні. — Линколн Вайт, речник Державного Департаменту, заявив, що до цього теперішнього транспорту не входить важка зброя, як танки чи літаки. Цей транспорт, як і попередні, належить до замовлення, затвердженого американськими вирішними чинниками в минулому році. Воно охоплювало цілість на $16 мільйонів, з того на $ 7,000,000 для Савді Арабії. Вістка про цей новий транспорт зброї для Савді Арабії, яка є військово-політичною союзницею Єгипту, підпорядкувавши свої збройні сили під спільне військове командування на чолі з єгипетським генералом, викликала гостру заяву сенатора Герберта Лімана, демократа з Ню Йорку. Він заявив, що жадатиме переслухання в Сенаті про цю „збентежливу акцію уряду", яку назвав „образою для американського народу". Сенатор Ліман заповів, що в цій справі „президент Айзенгавер повинен почути американську публічну опінію". — Проте водночас американська преса пригадує, що З'єдинені Держави мають власні поважні інтереси на території Савді Арабії і тому повинні зберігати приятельські взаємини з тією країною. Ці інтереси подвійні: економічні й стратегічні. Американські нафтові компанії пов'язані з багатими джерелами нафти в Савді Арабії, які є підставою економіки тієї країни та багатства її короля Савда, а саме тепер ведуться переговори між ЗДА і Савді Арабією про продовження договору, який дає право З'єдиненим Державам вдержувати там свою летунську базу. Ці мотиви, як також бажання заманіфестувати перед цілим арабським світом, що не відповідає правді ворожа Америці пропаґанда, наче б ЗДА підтримують тільки Ізраїль і є ворогом арабів, були причиною згоди американських урядових чинників на продаж Савді Арабії тієї зброї і доставлення її в умовленому реченці.

ЗАХІДНЯ НІМЕЧЧИНА ПРИСПІШУЄ ТВОРЕННЯ АРМІЇ

Бонн. — Західньо - німецький уряд рішив приспішити парляментарне вирішення щодо переведення рекрутації до нової армії. Закон про загальну військову повинність перейшов у т. зв. першому читанні в нижчій палаті західньо - німецького парляменту 4 травня ц. р. і був відісланий до комісій з тим, щоб вернутися з оцінкою дотичних комісій осінню ц. р., після парляментських ферій. Тим часом розвиток міжнародної ситуації спонукує уряд старатися перевести цей закон ще перед розпущенням парляменту на літні ферії. Західньо-німецький уряд заалярмований совєтською політичною офензивою і слабістю західніх держав у відпорі на цю офензиву. Німецький уряд лякається, що Захід, зафасцинований „змінами" в Совєтському Союзі і його політичній тактиці, піде на таку злагоду з СССР, яка закріпить теперішній поділ Німеччини та взагалі відсуне німецьку проблему на задній плян. Тому швидше поставлення на ноги півмільйонової німецької армії повинно, на думку керівних західньо-німецьких чинників, скріпити авторитет і політичну силу НАТО та самої Німецької Федеративної Республіки і спонукати світ більше рахуватися з волею і потребами німців. Німецькі соціял-демократи є проти загальної військової служби і 18-місячного військового вишколу, бо вони вбачають у цьому небезпеку перегонів у зброєнні між двома частинами Німеччини та будучої громадянської війни в Німеччині. Тому соціялісти пропаґують „професійну" армію на базі добровільного зголошування, а загалом стараються відтягнути ухвалення того закону до наступного року, сподіваючись перемоги в найближчих парляментарних виборах. Військова комісія, до якої перейшов законопроєкт про загальну військову службу, покликала дорадчу раду з відомих у цілій Німеччині і широкому світі старих генералів, як маршал Манштайн, шеф генерального штабу за маршала Бравхіча генерал Гальдер і інші. Німці не вірять у справжню редукцію совєтських збройних сил, які все одно залишаться найбільші в світі, а канцлер Аденауер ствердив на останньому партійному з'їзді що „диктатура є диктатурою без уваги чи її перевотить один чи кількох диктаторів і терор є терором, без уваги на назву".

В СВІТІ

● **В Італії** страйк друкарів спаралізував 120 щоденників із накладом коло 5 мільйонів примірників. Так само в радіо не можна було подавати новинок, бо до страйку приєднались і робітники пресових аґенцій. Єдиним часописом, який появився в Римі, був ватиканський орган „Оссерваторе Романо", що друкується на терені Ватиканської держави у власній друкарні. Страйк вже скінчився.

● **Вільфранш** на французькій Рів'єрі став офіційно „родинним портом" для американського важкого кружляка „Салем", адміральського прапорного корабля могутньої 6-ої фльоти, що стаціонує на Середземному морі.

● **В столиці Непалю,** малому королівстві в горах Гімалаях, поміж Індією і Тибетом, сталась перша в 7-річній історії летунства цієї країни катастрофа: індійський літак із 31 пасажиром, виїздячи вузькою трасою з летовища, упав в провалля, при чому, падаючи зачепив мешкальний будинок на узбіччі. 20 пасажирів згоріло, а в тому будинку згинула стара жінка.

● **Юзеф Циранкевіч,** „прем'єр" сателітної Польщі, заповів приїзд до Парижу з офіційною візитою. Можна сподіватися, що польська колонія у Франції, зокрема в Парижі, який є поважним центром польської еміґрації, зустріне Циранкевіча дуже „сердечно".

● **Англійська поліція в Гонґ Конґу** дістала від китайських комуністів два попередження, що китайські націоналісти приготовляють саботажний замах проти голляндського пасажирського корабля „Тілюваґ", місткости 8,650 тонн, яким 25 комуно - китайських студентів мало виїхати до Індонезії на конґрес африкансько - азійських студентів. Тому, що поліція в Гонґ Конґу злегковажила таке саме попередження щодо індійського пасажирського літака „Принцеса Кашміру", яким летіли на конференцію в Бандунґу 11 комуно - китайських журналістів, і всі, плюс 4 члени залоги, згинули тоді в катастрофі, голляндський корабель і весь баґаж пасажирів піддано найдетальнішій ревізії.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3. N. J.

У ХВОСТІ ПОДІЙ

Ніщо в теперішній міжнародній політиці не залишає, здасться, більше до побажання, як західня політика відносно поневолених Москвою народів. Бо коли вільний світ взагалі, а Америка зокрема, з великою увагою слідкують за розвитком „нового вигляду" совстської внутрішньої й закордонної політики, намагаючись її не тільки правильно оцінювати, але й відповідно зустрічати, то в національних проблемах Совстського Союзу, зокрема щодо визвольних змагань поневолених народів, вільний світ стоїть справді у хвості подій.

Звернув на це увагу і відомий співробітник „Ню Йорк Таймсу", Солцберґер, у кореспонденції з Парижу, надрукованій у виданні цього щоденника з 16-го травня. Солцберґер в першу чергу стверджує, що американські впливи між народами Східньої Европи в останньому часі значно зменшилися, бо американська політика супроти тих народів найбільш перестаріла і найбільш відстає. „Ми повинні перевірити справу, — пише він. — Росіяни змінили свою лінію. Ми не можемо дозволити собі продовжувати фабіянську політику в безконечність, якщо хочемо задержати будь-який вплив у Східній Европі".

Цитований коментатор бачить два головні недомагання в американській політиці у цьому відношенні. Перше — Америка і вільний світ у своїй реакції та своїй оцінці „нового вигляду" совстської політики цілком або майже цілком нехтують проблематику поневолених країн і народів. А друге — вони дозволили накинути собі створену Москвою концепцію „уніформности" національних і визвольних проблем за залізною заслоною і трактують цю проблему, як цілість, забуваючи про велику різнородність рас, культур, традицій, світоглядів і аспірацій між тими народами. Він наводить ряд прикладів із сателітних країн і приходить до висновку, що навіть комунізм у тих країнах виглядає і проявляється по-різному.

Солцберґер, без сумніву, має рацію. Правда, він говорить тільки про сателітні країни, з якими мав стичність, але його твердження можна і треба поширити також і на ті не-російські народи, які входять у склад властивого Совстського Союзу. Це ж сама Москва великими зусиллями намагалась перетворити широку національну проблематику своєї імперії у „домашню справу", а вільний світ іде по тій самій лінії, всупереч дійсному станові і всупереч навіть своїм власним найкращим інтересам.

Державний департамент у Вашинґтоні, з більше або менше оправданих, але із зрозумілих причин та мотивів, завжди дуже обмежував будь-які офіціяльні виступи чи акції в справах поневолених країн і народів. Натомість віддзеркаленням тієї відсталости американської політики в цих справах можуть бути різні приватні аґенції, як от „Вільна Европа" чи Американський Комітет для визволення від большевизму. Взяти б для прикладу цей останній, бо в ньому і його політиці українці можуть бути найбільш заінтересовані. Як виглядає цей Комітет і його політика сьогодні у світлі підступного „нового вигляду" совстської політики? Головним гаслом цього Комітету є саме та „уніформована" боротьба російського і не-російських підсовстських народів проти большевизму на базі непередрішення. Мовляв, поваллимо большевизм, а тоді вже „якось то буде", поодинокі народи почнуть наново „самовизначатись", хоч вони вже багато разів самовизначались, і самовизначились кров'ю, пролитою за свою національну суверенність та державну незалежність.

Тепер, у „новому вигляді" совстської політики, Кремль вибиває з рук такої американської політики основні арґументи, які без підкресленого гасла національного визволення і так не мали такої сили, якби були мали разом з тим гаслом. Москва бо тепер пропаґандивно вдає, що сама ліквідує той „сталінський большевизм", боротьба проти якого була головним гаслом американської „визвольної політики". Звичайно, поневолені народи не вірять у совстську пропаґанду та всілякі „зміни". А проте, бодай у підсвідомості таки збільшується звичайна людська надія на те, що „йде до ліпшого", бо ж нові „колективні диктатори" задарма обіцяють більше, ніж те, до чого заохочує радіо „Визволення". Тим часом большевики обіцяють і каламутять воду надіями і з кожним днем розбудовують свій терористичний апарат для внутрішніх і свою воєнну машину для зовнішніх цілей, дармащо в пропаґанді все це має протилежний вигляд.

Обставини і розвиток подій підказують, що проблема і арґумент національно-державного визволення поневолених Москвою народів є наймогутнішою зброєю вільного світу проти всіх „виглядів" завжди підступної та аґресивної політики. На жаль, саме у розбудові та використанні цієї зброї вільний світ найбільше відстає.

МІЖ КАПІТОЛЕМ І БІЛИМ ДОМОМ...

ПРЕЗИДЕНТОВЕ СЕРЦЕ І КОНСТИТУЦІЯ

Вашинґтон. — Президент Айзенгавер саме відбув тритєнну перевірку стану здоров'я у військовому шпиталі Волтер Рід у Вашинґтоні. Була це, як виразно зазначено з пресових бюлетенях, звичайна перевірка „від чуба голови до пальців ніг". Але немає сумніву, що лікарі найбільше спинились там, де є Президентове серце, яке стільки клопоту наробило.

Можна було сподіватися, що бюлетень лікарської перевірки буде такий, яким він і був. Але він ні в чому не заспокоїв політично-партійних калькуляцій перед виборами. Ми згадували вже про те, що можлива нездібність президента Айзенгавера при поновному виборі поставила в центрі зацікавлення особу віце-президента. Це — практично-політична сторінка проблеми. Але здоров'я Президента має теж досі не розв'язану конституційну проблему.

Американська Конституція постановляє, що „в разі відсунення Президента від уряду, або його смерти, резиґнації чи нездібности виконувати права й обов'язки цього уряду, цей уряд перейде до віце-президента".

Ще під час дебат над проєктом Конституції в 1787 році, один делеґат запитав: що значить „нездібність" і хто має її оцінити? Цей делеґат і досі не дістав відповіді, і не дістали її й ті, що питалися опісля, вже тоді, коли Конституція була всилі. Недавно, під час переслухань у конґресовій комісії, б. президент Гувер висловив думку, що про нездібність Президента повинен рішати його кабінет. Та це тільки теоретичний погляд, який не має ніякої підстави ні в діючій Конституції, ні в дотеперішній практиці.

Двічі в історії Президент ЗДА був „правдоподібно" нездібний виконувати свій уряд; „правдоподібно", бо нікому було ствердити це формально так, щоб віце-президент міг заступити місце Президента.

2-го липня 1881 р. виконано замах на Президента Ґарфілда; десять тижнів він лежав між життям і смертю аж помер 19-го вересня. Увесь той час він напевно був нездібний виконувати свій високий уряд. Фактично запанувало „безкоролів'я". Але ні Конґрес, який зрештою не був тоді в сесії, ані кабінет, ані віце-президент не виступили з ініціятивою покінчити цей інтерреґнум. Ніхто не знав, кому належало це право чи обов'язок, і ніхто не знав, яким шляхом можна безсумнівно ствердити повну нездібність Ґарфілда. А до того ж такий стан можна було тоді толерувати, бо час був мирний і державним інтересам ніщо не загрожувало. Крім того Ґарфілд втішався дуже великою популярністю, і нація глибоко йому співчувала. Це також додавало моральної сили в такій незвичній ситуації.

Біжучі справи полагоджували справно міністри (тобто кабінет), а державний секретар неначе заступав хворого Президента. Коли ж він помер і віце-президент Артур обняв уряд, нова незвична ситуація вийшла на яв. Вправді був уже Президент, але не було віце-президента, бо Сенат не був у сесії, щоб вибрати нового Президента про темпоре Сенату, який був би з уряду віце-президентом, не було також спікера Палати Репрезентантів, який був би другий в черзі. Отже, якби новий Президент помер, то нація опинилася б у справжній „безвладній" ситуації.

Це все порушило уми законодавців, юристів, теоретиків і практиків. В Конґресі почалися дискусії, що тривали довгі роки: але й тут головною точкою було встановлення порядку осіб, які мали б черґуватися в наслідстві вибулого з уряду Президента. І тепер немає щодо того сумніву — за діючим приписом, що віце-президента заступить спікер Палати Репрезентантів, по нім їтиме державний секретар, далі секретар скарбу і т. д. у наступстві уряду Президента. Не було б вже ситуації безвладдя.

Ось, напр., розмовляючи про ці проблеми з правничими дорадниками Конґресу, я спитався, чи може правосильно обняти уряд Президента людина, передбачена законом про сукцесію, яка не має конституційних кваліфікацій на цей уряд, напр., не народжена в цій країні (питання важливе для „новоприбулих"). Ясної відповіді я не дістав. Але важливіше те, що й досі не вияснено і не вбрано в слова закону способу, як встановити факт нездібности Президента; як, напр., змусити конституційним шляхом мнимо нездібного Президента, щоб склав заяву перед відповідним тілом; як заставити справді нездібного Президента проти його волі відступити уряд; що станеться, коли тимчасово нездібний Президент поверне до здоров'я і т. д. Це все відкриті питання. І вони не дуже вже „теоретичні", як показав другий історичний випадок.

Президент Вилсон мав паралітичний удар 2-го жовтня 1919 року. Він був більш або менш повно нездібний до урядування аж поки не зійшовся знову з своїм кабінетом 13-го квітня 1920 року. Був це час, коли Президент боровся за ратифікацію Версальського договору, і тому чимало політики було вплетено в цілу ситуацію. Кажуть, що пані Вилсон вже схилялась до того, щоб намовити Президента до резиґнації, але лікар переконав її що хвороба її чоловіка хвилева і він поверне до сил. Кажуть теж, що цей лікар вірив у післанництва Вилсона і його мирові змагання, і це також було чинником в оцінці його недуги. В результаті пані Вилсон стала „щось ніби діючим Президентом", допускаючи до хворого тільки тих, кого хотіла; навіть тодішнього віце-президента Маршалла, який вибрався був говорити з Вилсоном з ініціятиви Конґресу, не пустила через поріг Білого Дому. Неначе в тріюмвіраті з нею були Президентів секретар Тумулти і особистий лікар Ґрейсон, що рішали, які папери мали б бути подані Президентові на підпис. Усе це, очевидно, без ніякої правної підстави, але засобу проти такого стану не було. Державний секретар Ленсінґ, одначе, діяв на терені кабінету, скликав його і ним керував. Зате, коли Вилсон видужав, він послав його у відставку за нібито порушення конституційного порядку.

Ця криза, в таких гарячих часах політичного напруження, була очевидно поважна. Вона викликала нові законодавчі проєкти вже в 1920-му році. Але тридцять п'ять років минуло — і проблема така ж неясна, як і була. Здається, американський конґресмен повинен був навчитися з попереднього досвіду і не чекати на новий. Бо це — справа проводу нації в критичний час.

ТАЄМНИЦЯ НУРЦЯ-ГЕРОЯ

Сенсація, якою вже цілий місяць живе Англія, має своїм джерелом вроджене людині зацікавлення всім таємничим, незвичайним, недоступним сірому з'їдачеві хліба. У даному випадку сплелися два такі таємничо-романтичні моменти: професія нурця і розвідча служба. Людина, яка здобула собі славу найкращого в Імперії дослідника підводних просторів, сповита авреолею романтизму. До того ж Лайонел Крабб був справді надзвичайно відважним, був дійсним воєнним героєм, мав Медалю Джорджа та Орден Британської Імперії і був популярний не тільки своїми воєнними подвигами але й своєю небуденною появою та вдачею. Маленький на зріст, жудощавий, з великою головою, густою чорною чуприною, довгим носом і широкими устами, далеко не був типом мужеської краси. Але дуже дбав про одяг, однаково військовий чи цивільний, був елеґантний, джентлменський, привітливий, веселий, а в політичному житті був відомим роялістом і звеличником англійського традиціоналізму. У Франції порівнювали б його із славним Ростанівським героєм Сірано де Бержераком, в Англії він мав марку „нового єлисаветинця" з нав'язанням до епохи Єлисавети І.

Ім'я Крабба вславилось особливо тоді, коли він в другій світовій війні був командантом спеціяльного Королівського морського з'єднання для обслідужування підводних просторів, що у практиці означало передусім очищування від власних і ворожих мін Каналу Ля Манш, прибережних вод довкола англійських островів, Сицилійської протоки, побережжя Нормандії — завжди у зв'язку з важливими стратегічними операціями, які вимагали певности для воєнних кораблів, що мали оперувати на тих водах, чи для запляннованої висадної операції. Крабб поєднав у собі надзвичайну особисту відвагу з великою обережністю при злучуванні знайдених морських мін із наземною інсталяцією щоб можна було з берега їх розряджувати. Тому підлеглі йому нурці обожнювали його, тим паче, що ставився він до них, як до рівних собі, і боронив їх перед військовими чинниками, як рівнорядних з вояками, моряками чи летунами в активній службі. Його зверхники знали, що коли який нурець гинув, то на домагання коммадора Крабба обов'язково мусів відбутися парадний морський похорон із скиненням вінка на морське плесо.

Після війни Лайонел Крабб з війська вийшов. Він не потребував журитися завтрішнім днем, бо мав чимало можливостей заробітної праці. Але він завжди тужив за працею нурця, його завжди приманювали підводні глибини. Тому він був готов на кожний заклик адміралітії яка час від часу запрошувала його на окремі „роботи", оплачуючи по 200 дол. за кожну таку місію. Він сам твердив, що в першу чергу цікавила його сама місія, а не заплата. Закоханий у своїй професії, Крабб, покладаючись на свою фізичну конституцію, мало звертав уваги на фізичну справність. Він казав, що дух грає більшу ролю, як тіло, і тому мало вправлявся і не гартував себе Він уже не був найкращим плавцем. І тому, коли 19 квітня він зник, то припускали, що в його смерті завинила його замала фізична вправність. До того ж мав 46 років, а на його професію це вже вік не молодий.

Як він згинув — про це може декому відомо, але публічно не було про це ніякої заяви. Зате напевно багатьом особам з адміралітії і її даного морського відділу та з уряду докладно відомо, хто його найняв для цієї останньої „роботи", з якої він уже не вернувся, і в чому вона мала полягати. Нема сумніву, що колись появляться про це докладні спомини, чи офіційне повідомлення. Тим часом саме таємниця, яка оповиває цю історію, спричинилась до розголосу факту зникнення Крабба. Цікаво що він сам напередодні своєї останньої прогулянки в глибину затоки Портсмуту не приховував, що „хоче ближче придивитись" совстському кружлякові і двом нищильникам, які стояли в тому порті у зв'язку з приїздом Хрущова й Булґаніна. В навечер'я 19 квітня його бачили в різних нічних льокалях у товаристві одної пані (він був розведений). Він оповідав, що наступного дня „матиме малу роботу", в якій знову „замочить ноги". Його приятелі навіть не допускали думки, що він може не вернутись з цієї „малої роботи".

Політичний розголос ця „мала робота" набрала тому що вона стосувалася совстських воєнних кораблів та гостини в Англії „колективних диктаторів" з Кремлю. У дебатах в Палаті Громад добре сказано, що коли б ця місія була повелася, то Крабб додав би ще один листок до свого вінка героя і може дістав би ще один орден. Не було б також ніякого шуму, і поза вузьким колом утаємничених із морського розвідчого відділу ніхто не знав би, що щось відбулося. Очевидно, що до розголосу спричинилась особлива чулість большевиків на пункті всього, що тільки пахне шпигунством: вони самі найбільш цинічні, коли йде про масове насилання до чужих країн власних шпигунів та про перекуплювання і вербування, ідеологічним гачком, шантажем та грішми шпигунів з-поміж зрадників чужих націй. І вони — як це підкреслила англійська преса — не цурались висилати на поміст англійських воєнних кораблів, що відвідали були Ленінградський порт, людців з фотографічними апаратами, схованими у жіночих торбинках і кишенях. І від човнів та плавців тоді аж роїлось довкола англійських кораблів, залоги яких не звертали на це уваги. З самими ж большевиками інша справа: поява нурця недалеко кружляка „Орджонікідзе" і між двома совстськими нищильниками — напевно заалярмувала їх залоги, бо інакше й не знав би про це совстський контрадмірал Котов, командант того з'єднання. Яка була реакція большевицького командування — невідомо. Говориться про те, що большевики схопили Крабба і вивезли з собою до СССР, як джерело прецінних для большевиків військово-морських відомостей, і про те, що з совстського воєнного корабля кинено в місце, де появився був Крабб, глибинну бомбу.

Коммадор Лайонел Крабб мовірно згинув у тій тихій і упертій безупинній війні, яка ведеться в пітьмі, мовчки, без одного слова на публічному форумі, — війні за розкриття військових і політичних ворожих таємниць. Здогадуються, що Лайонел Крабб хотів перевірити, чи совстський кружляк має радарні прилади проти підводних човнів. У кожному разі, він згинув на стійці, як вояк. Для військових чинників — це тільки одна смерть і одна невдала місія. Для англійських соціялістів — це нагода заатакувати консервативний уряд, для большевиків — нагода для пропаґанди про „порушення правил гостинности" англійськими господарями, для широкої публіки — спонука для снування фантастичних здогадів. Такі люди, як Лайонел Крабб, не трапляються часто у світі. Але світ був би дуже нудний, якби таких одиниць взагалі не було.

ПРОПАҐАНДИВНІ ФОЄРВЕРКИ

З повені вісток, обрахованих на скріплення переконання в західньому світі, що „Совсти змінилися" і водночас спрямованих на моральне роззброєння Заходу в його ворожому ставленні до Москви, треба згадати два повідомлення з останніх днів, що їх західня преса розтрубіла як світову сенсацію, а саме, що Совсти плянують ліквідацію концентраційних таборів, і друге, що комуністична Угорщина почала зносити ославлену залізну заслону.

Обидва повідомлення неофіційні і неавторизовані ніякими офіційними чи неофіційними чинниками. Вістку про совстські пляни ліквідації концентраційних таборів одержали члени делеґації французьких соціялістів, які відвідували недавно Совстський Союз, від якогось неназваного і таємничого високого урядовця МВД (совстське міністерство внутрішніх справ). Про „децизію" угорських комуністів знести дротяні загорожі вздовж угорсько-австрійського кордону сповістили австрійських громадян досі дуже стримані, а тепер надмірно балакучі угорські вояки, які попереджали, що незабаром прибуде на кордон ще більше військових з'єднань, щоб усунути те, що „захисники холодної війни на Заході назвали так охоче залізною заслоною".

Вже ці саме подробиці характеризують якнайкраще методу, якою користається і якою таких успіхів добивається совстська пропаґанда. Хтось десь щось бовкнув, чи щось комусь десь совстські аґенти зручно підсунули — і вже ласа на сенсації західня опінія схильна робити з цього „революційну в своїх наслідках" подію, яка в корені змінює всю систему совстського режиму.

Тим часом, подані як політична сенсація для західнього світу „факти" такі, що не зобов'язують ні до чого, що їх кожного часу можна відпекатися, відкликати, а то й заперечити.

Дуже характеристичне з того погляду повідомлення про буцімто заплановану Совстами ліквідацію концентраційних таборів у Совстському Союзі. Досі, як відомо, всі совстські чинники категорично заперечували саме існування таких таборів в СССР, а тут раптом якийсь „високий урядовець" самого МВД заявляє, що ці табори існують і що навіть совстський уряд прагне їх чимскоріше зліквідувати і до того в цілком означеному реченці на протязі 12-18 місяців. Водночас цей таємничий емведівський достойник інформує приголомшених французьких соціялістів, що совстська влада вже давно відмовилася від депортування кримінальних елементів до таких „місць відокремлення" і стосує його тільки у... „виїнятково поважних" політичних злочинах. Водночас цей же достойник запевняє французьких легковірних гостей, що в майбутньому совстський уряд залишить тільки два роди ув'язнення — звичайні в'язниці і поправно-трудові табори, значить те, що й було досі, бо ж ще недавно, кілька місяців тому, офіційні чинники, заперечуючи існування концентраційних таборів в СССР, інформували американських відвідувачів, що в Совстському Союзі існує тільки система звичайних в'язниць і поправно-трудових таборів та поправно-виховних колоній. Коротко кажучи, що коли й відповідає правді все те, що говорив совстський емведівець французам, то він насправді не сказав нічого конкретного, нічого не заперечив і нічого сенсаційного не виявив. Підтвердив хіба тільки те, що ще й сьогодні засилають до кацетів політичних в'язнів.

Подібна справа й із зношенням „залізної заслони" між Угорщиною й Австрією. Виявляється бо, що хоч може і знесено справді загорожі з кільчастого дроту на деяких відтинках кордону, все ж таки не скасовано, і навіть не полегшено в такій чи іншій мірі всіх обмежень у прикордонному русі для стероризованого населення Угорщини. Тож залишаються дійсними і надалі всі суворі постанови, які забороняють під найгострішими карами мешканцям Угорщини перебувати в десятимилевій прикордонній смузі. І тому теж, вибухи мін, що ними угорські прикордонники висаджують прикордонні загорожі й укріплення, треба вважати за пропаґандивні фоєрверки, обраховані на приспання чуйности Заходу і на його демобілізацію в ставленні до комуністичного світу. Залізної заслони та совстської тюрми народів такі пропаґандивні фоєрверки не ліквідують.

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка вважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських працівників.

Ярослав Падох

ЧИГИРИНСЬКА СПАДЩИНА

В перші роковини смерти проф. Андрія Яковлева

(2)

Ядро наукової праці А. Яковлева, тобто досліди над правом України - Гетьманщини, виявляють три тематичні лінії. Найбільше праць присвятив наш дослідник державному та міжнародному праву відновленої держави Б. Хмельницького та його наслідників. З черги великим інтересом Покійного втішалося питання сторонніх впливів на українське право, зокрема ж права західніх правних систем. Врешті довгі роки невсипущої праці присвятив він студіям над найвизначнішим пам'ятником права тієї доби, т. зв. Козацьким кодексом 1743 р.

Рамці цього загального огляду життя і творчости проф. Яковлева не дозволяють на основний розгляд його наукової спадщини. А втім й умовини еміґраційного життя і творчости того, можна сказати, вічного еміґранта (останніх 36 років життя він провів поза межами свого краю), який розкинув по п'ятьох державах двох континентів свої працьовиті роки та їх плоди, не дозволяють сьогодні дати повний образ його наукового дорібку. Чимало його праць, зокрема з раннього періоду його творчости, є зовсім недоступними поцейбіч залізної заслони. Тому цей наш загальний огляд не претендує ніякою мірою на повноту й непомильність.

Зокрема ж завданням майбутнього залишається складення повної бібліографії праць Покійного. Наскільки умовини дозволять, автор цих слів буде старатися виконати це зобов'язання, затягнене перед пам'яттю людини, знайомство з якою за час останнього п'ятнадцятиріччя він уважав собі за високу почесть і правдиву приємність. Але пів сотні позицій зібраних досі, не стоять в ніякому відношенні до повного дорібку, наукового і публіцистичного, працьовитого Покійника. Ще менше можна покладатися на бібліографію, подану в „Бюлетені Українського Вільного Університету" за академічний рік 1954/55, виданому в Мюнхені 1955 р., в якій занотовано тільки 21 позицій, в тому деякі невірно, бо ж названий бюлетень чомусь не цитує навіть праць надрукованих у видавництвах того ж саме Університету! Єдиною, як на сьогодні, міродатною, але, на жаль, неповною, бо замкненою кінцем 1930 р. бібліографією праць Покійного є бібліографія подана з нагоди інсталяції проф. А. Яковлева на ректора УВУ в дні 28 листопада 1930 р. у виданні того ж університету п. н. Український В. Університет у Празі в роках 1921-31, Прага 1931, на стор. 86-87, другої частини (окремо паґінованої) того видання. Можна думати, що вона була, коли не зладжена, то одобрена проф. Яковлевим.

Як було відмічено раніше, найбільшим інтересом наділяв Покійний державне право України гетьманського періоду її історії. Повна, необмежена незалежність України, відновлена Б. Хмельницьким, не тривала довго. Вже шість років після великого повстання Україна заключає з московським царем договір в Переяславі, який стався, радше силою факту, чим свого змісту, основою державного права відновленої країни. Сливе від самого дня завершення договірних переговорів Москва взялася до систематичного ламання прийнятих зобов'язань і до все більшого обмежування державних прав союзної України. В силу свого васального характеру договір Б. Хмельницького відновлювався при кожночасній зміні на уряді гетьмана. Цю нагоду невідмінно використовувала московська сторона, послуговуючись геніяльно простою методою: фальшуванням постанов договору з 1654 р. і вношенням сфальшованих постанов того „прежнього" договору у договір новий. З уваги на це, устійнення правдивого тексту Переяславського договору та його юридична аналіза й оцінка стали зрозуміло центральною проблемою державного права України того часу. Проф. Яковлів піднявся того трудного завдання і виконав його дуже сумлінно. Він встановив з можливою точністю справжній текст названого договору, розглянув суперечні погляди на його природу і дав логічну, основно передуману й обґрунтовану оцінку того акту, як договору васалітету-протекції. З праць над цією проблемою слід передусім згадати такі: „Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Москвою р. 1654", поміщений у „Ювілейнім Збірнику на пошану акад. Д. Багалія" том І. Всеукраїнська Академія Наук. Київ, 1927, „Статті Б. Хмельницького" том І. ВАУН, Київ, 1928, „Договір Б. Хмельницького з Москвою 1654 р.", Ню Йорк, 1954 та „Українсько - московські договори в XVII-XVIII віках" в „Працях Українського Наукового Інституту" том XIX, Серія правнича, книга 3. Варшава, 1934 р.

Остання праця — це сумлінно опрацьована монографія усіх договорів поміж Україною і Москвою за час існування т. зв. гетьманського періоду української державности. Присвятивши, з природи речі, найбільше уваги договорові з 1654 р., автор дав у цій праці розгляд проєктів договорів за гетьманування І. Виговського, та договорів з Москвою гетьманів Ю. Хмельницького з 1959 р., І. Брюховецького з 1663 та 1665 рр., Д. Многогрішного з 1669 р., І. Самойловича з 1672 та 1674 рр., І. Мазепи з 1687 р. та І. Скоропадського з 1709 р., доповнивши їх розглядом т. зв. Рішительних пунктів, накинених Україні за гетьманування Д. Апостола в 1728 р. На окрему увагу заслуговує аналіза змін, які внесли ці нові договори до державного положення України, які з часом довели до повного її поневолення. Основною недостачею цієї праці є те, що вона не подає повного тексту договорів, які розглядає, а тільки цитує відповідні їх постанови. Автор монографії у 1941 р. інформував підписаного, що мав готову до друку повну збірку текстів тих договорів, перевірених і критично опрацьованих, але з незалежних від нього причин їх не включено до цієї праці, куди вони були призначені. Ці тексти загинули під звалищами Варшави.

Державного права України посередньо торкається остання, надрукована вже після його смерти, праця проф. Яковлева п. н. „Князь О. А. Безбородько та його „Записка" з 1799 р. про потреби Російської Імперії, поміщена в „Правничому Віснику", виданім Товариством Українських Правників у ЗДА, Ню Порк, 1955 р. У ній нащадок козацької правлячої верстви, що в силу обставин став на службу Росії, як канцлер імперії, у своєму завіщанні доражує цареві перевести зміни в російському самодержавію на зразок західньої конституційної монархії та зреформувати суспільні відносини по лінії „традиційної, свободолюбної ідеології його справжньої батьківщини, України.

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

Наталія Савченко

„ПО РІДНОМУ КРАЮ"

Ось перед нами нарешті так давно бажана книжечка, про яку нещодавно писала я в споминах про проф. Дм. Дорошенка.*

Вже самий „Зміст" промовляє сам за себе. І дійсно, зміст дуже цікавий. Він містить у собі опис найцікавіших і найгарніших місцевостей нашої батьківщини. „Книжка" поділена на три частини, ось вони:

I. По Гетьманщині: 1. Глухів. 2. Тихий закуток (Петро-Павловський монастир). 3. Новгород-Сіверський. 4. Гетьманський монастир (жіночий стародавній монастир, званий Гамаліївською пустинею). 5. Чернігів.

II. По Волині: 1. Берестечко. 2. Почаїв, 3. Крем'янець. 4. Луцьк.

III. По Поділлі: 1. Кам'янець. 2. Жванець. 3. Хотин. 4. Чигирин. 5. Бахчисарай.

Всі ці місцевості відзначаються прегарною природою, красвидами і служать (за вийнятком Бахчисарая) німими свідками минулої слави України та її боротьби за свою волю. Чудова, надзвичайно цікава й без міри цінна книжечка! Це не звичайні „подорожні враження", не скучний сухий виклад про місцевості, чи міста, — ні! Тут знайдеме й географічні відомості, — про положення міст, природничі — мальовничий опис прекрасної української природи, її красвидів; архітектурні; також й артист-маляр знайде собі цікаві дані з іконографії тощо. Автор виявив широке, всестороннє знання. Самі екскурси в історію України вже роблять цю книжку дуже вартісною. Вони подають у цікавій формі колишню велич України, її трагедію в змагу з сильнішими ворогами, геройство її синів і сумне сучасне під російською владою, чинники якої зневажливо, злочинно - байдуже поставилися до цінних залишків старовини і спокійно дивилися, як все це нищилося, розтягалося. Інколи і свідомо старалися вони стерти з лиця землі небажаних свідків існування культурної й державної самостійности українського народу.

Першим виступає перед нами Глухів, колишній важливий торговельний пункт, де також у 1663 р. козаки-лівобережці відсиджувалися в облозі від польського війська, з самим королем Яном-Казимиром на чолі. Тут же під валами розстріляли поляки сподвижника Хмельницького — полковника Богуна, а пізніше — Глухів став столицею останніх гетьманів. Немов на екрані пересуваються перед нами місто за містом. Новгород-Сіверський, — один з найстарших міст Лівобережної України. Тут збиралася остання козацька рада. Далі — Чернігів, з його прекрасними пам'ятками князівської й козацької старовини, з так званим „домом Мазепи", хоч це тільки пам'ятка архітектури XVII в. Тут же монастир, заснований Антонієм Печерським, під час його хвилевого там перебування. Нарешті — там же знаменитий музей української старовини, — Тарновського. Як живі встають перед нами майстерно описані автори незабутні українські місцевості, що бачили геройство наших предків. Нехай там всякі наші „приятелі" рекомендують „плебісцит" та кують про „розчленителів", їм прочитати б цю повчальну книжку, що яскраво доводить змагання наших предків до самостійности й незалежности. Незабутнє Берестечко так живо змальоване, що мимоволі схиляється в пошанівку голова перед трьома стами героїв-козаків, які ще залишилися живими (тут загинуло в нерівній боротьбі 30,000 козаків). Оці триста не схотіли піддатися й билися до останнього. Один залишився ще живим і король обіцяв йому життя, але він „відбивався, доки не впав постріляний і порубаний . . ."

Яка це повчальна лектура для молоді! . . І ця трагедія сталася через зраду союзника Хмельницького — татарського хана на третій день успішного для козаків бою. Автор сумно зауважує: „якби не зрада хана Іслям-Гірея, то хто зна, що сталося б було потому з Польщею і якби виглядала тепер карта Европи . . ." Так, такі зради союзників траплялися не раз українцям, навіть у останніх визвольних змаганнях.

А ось Почаїв, з голубими перед ним горами, свідок чуда Божої Матері, оспіваний у відомій псальмі.

Чудова дорога з Почаєва до Крем'янця по волинській Швайцарії, з пасмами блакитних гір, стіжковатими перед ними окремим скелями „мов сторожі". Навколо — густий зелений ліс . . . Краса незабутня! Автор порівнює Крем'янець по вигляду з Бахчисараєм, тільки каже він „різниця та: в Бахчисараї гори голі й непривітні, саме сіре каміння, а тут усе вкрите зеленим килимом . . ." Місто було здавна кріпостю, аванпостом Волині — ніхто не міг його взяти і тільки український князь „з наказу татарського ватажка мусів сам зруйнувати його власними руками" (Василь). Місто положене в долині, а „кучеряві дубки, граби й сосни вінчають собою гребені крем'янецьких гір і там угорі теж іноді біліє хатка, ледве видряпавшись на світ Божий з-посеред густої заростлі . . ." Хіба не прегарна картина, мистецький опис! Крем'янець — терен панування італійської принцеси — Бони, пам'ять про яку збереглася в назві гори, її імени. Крем'янець надхнув польських поетів, що присвятили йому — природі Волині — свої вірші (ст. 79).

Луцьк, — знову давнє історичне місто, що грало помітну ролю в житті Руси в XI в. Тут зустрічаються також залишки старовинних будівель, з замком Любарта, що „бачив й козаків: року 1595 взяли Луцьк Наливайко з Лободою . . ."

А колишня кріпость — Жванець: де вдруге „польський король вскочив у козацьке сільце . . ." та тут же втретє зрадив Хмельницького хан! . .

Славний перемогою гетьмана Петра Сагайдачного — Хотин, але стара пісня: перемогу приписано королеві Володиславові.

За чергою йде Кам'янець Подільський, з понурою турецькою фортецею. Тут на турецькому мості „закінчив свої дні безталанний син великого Богдана — Юрась Хмельниченко. Тут задушили його турки шовковим шнуром і скинули тіло з мосту у провалля . . ." Знову прекрасний красвид! На старому місті — „на кожнім кроці старі церкви, костели, башти, брами, останки мурів давні будинки ще з XVIII, а деякі з XVII вв. . . ." „З-посеред українського духовенства на Поділлі вийшов цілий ряд заслужених наших письменників і діячів", не будемо перечисляти їх, сам читач побачить, — це наслідки роботи кам'янецької духовної семінарії, „одного з розсадників українського національного руху".

В цьому виданні книжки Кам'янець виступає вже на тлі останніх збройних змагань України за свою волю. Це остання столиця нашого уряду на Наддніпрянщині й місце перебування диктатора Петрушевича в 1919 році.

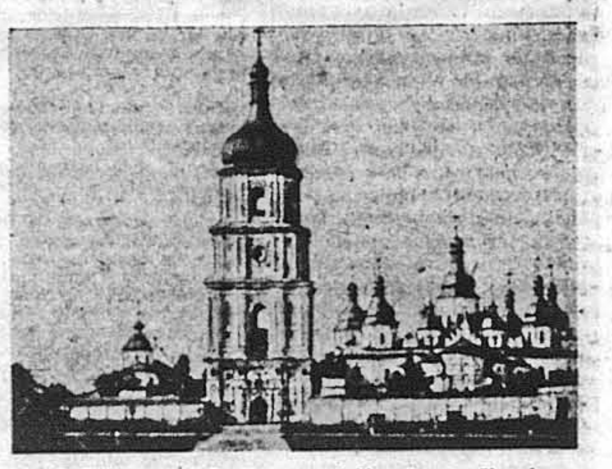
Врешті — Чигирин, столиця гетьманів, аж поки по прогрі Мазепи, цар Петро звелів перенестися гетьманові Скоропадському в нову столицю — Глухів: він ближче до Росії й легше наглядати над гетьманами, навіть такими слухняними, як Скоропадський. Незабутні руїни дому славного гетьмана Богдана! церква його, де був він похований . . . Згадується й Медведівка, де відома ведмедівська попівна так вславилася збройною обороною від татарської орди.

Наприкінці книжки — Бахчисарай. Тут на тлі мальовничої прегарної природи, серед залишків старовинних будівель татарських володарів, на автора насуваються сумні спомини про муки українських невільників, невільниць в цій розкішній столиці ханів.

Все в книжці дуже цікаве й цінне. З якою любов'ю, теплом і пієтизмом змальовані незабутні історичні постаті, місцевості, підкреслені моменти героїчної боротьби проти різних окупантів. Який гарний нарис багатої на красу української природи!

Цей цінний твір стане прикрасою кожної бібліотеки. Цікава вона буде для кожного без різниці віку.

* Дмитро Дорошенко. „По рідному краю". (Подорожні враження й замітки). Видання третє фотостатом другого видання (Львів, 1930). Накл. Видавництва „Вулава". Ню Йорк, 1956. Ст. 155. (З портретом автора). Популярна бібліотека ч. 1. Ціна 1 дол. 50 ц.

Софійський Собор в столиці України — Києві

Богдан Винар

ПРОФ. Д-р ЮРІЙ ПАНЕЙКО

Українське громадянство в Европі відзначає цього року Ювілей 40-літньої наукової праці і 70-ліття проф. д-ра Юрія Панейка, одного з найвизначніших сучасних українських учених. З тієї нагоди хочемо звернути увагу також й українського суспільства в Америці на особу Достойного Ювілята, що своїми вийнятковими успіхами в науковій і педагогічній праці причинився багато для збагачення надбань української культури. Рівночасно життьовий шлях Юрія Панейка це практична і потрібна напрямна для сьогоднішних вчених молодшої генерації, які з великим трудом, крок за кроком входять в незавжди гостинні брами американських і чужоземних університетів і наукових інституцій, здобуваючи таким чином тривкі позиції для української культурницької експансії. Також і Юрій Панейко більшу частину свого життя провів на чужині. Впертою і консеквентною працею здобув належні успіхи та спонукав чужинців цінити високо і шанувати авторитет українського вченого. Завданням нашої невеличкої інформаційної статті — бодай загальниково поінформувати українське громадянство в Америці про проф. Юрія Панейка, визначного українського науковця, педагога і громадянина.

Юрій Панейко народився 3 квітня 1886 р. в Золочеві, в Галичині. Студії права розпочав на львівському університеті та рівночасно працював службовцем в різних адміністраційних установах кол. Австро - Угорщини, здобуваючи таким чином кошти для дальшої науки. Разом з теоретичною підготовкою набуває Ю. Панейко і практичного знання, що пізніше дуже допомагає йому в науковій праці. Студії закінчує на львівському університеті в 1910 р., промуючись на доктора прав. В 1911 р. виїжджає д-р Панейко до Галле (Німеччина), де виготовляє ширшу працю в рамках тамошнього університетського семінаря на тему „Verfassung der Staedte in den oestlichen Provinzen Preussens im Verglelch mit den Staedten in Galizien". В тому університетському осередку працює д-р Панейко під керівництвом відомого в Европі проф. Ленінґа, визначного теоретика адміністративного права. Для дальшої спеціялізації рік пізніше виїжджає Юрій Панейко до Відня, де продовжає студійну працю під керівництвом проф. Бернаціка. Тут розпочинає опрацювання нової наукової теми п. н. „Das Nationalitaetenrecht in Russland". Для одержання першоджерельних матеріялів Юрій Панейко виїжджає до Петербурґу (1913), одержавши державну стипендію заходами Львівського університету.

Проф. Юрій Панейко

Перша світова війна перериває наукову працю. В повоєнних роках перебуває Юрій Панейко у Швайцарії і в Парижі, збираючи матеріяли для дальших наукових праць. В 1926 році появляється в Парижі нова праця Ювілята — „Генеза і підстави европейського самоврядування". В цьому ж році д-р Панейко габілітується на доцента адміністрації й адміністративного права на Ягайлонському університеті в Кракові. В 1928 р. одержує катедру (спочатку як надзвичайний професор) у Віленському університеті, а вже в 1931 р. стає деканом правничого факультету на тамошньому університеті. В 1936 р. проф. Панейка обирають звичайним професором адміністрації і адміністративного права. Треба також зазначити, що в 1934 році Юрія Панейка запрошують на члена до Компетенційного Трибуналу у Варшаві. Це була висока державна установа з завданнями полагоджувати назріваючі конфлікти між високими державними урядами включно з міністерствами, інтерпретуючи поодинокі статті діючої конституції. Не треба мабуть додавати, що на цей пост запросили польські державні чинники Юрія Панейка українця тільки тому, що був він вже в тому часі одним з найвизначніших авторитетів адміністративного права в тодішній польській державі. З важливіших наукових праць того часу слід згадати: „Значення станового самоврядування в державній організації" (Краків 1928 р.), „Польське адміністративне право" (Краків 1929 р.), університетський підручник, що його співавторами було професори Васютинський і Куманєцький. З дальших праць треба назвати: „Комунальне самоврядування у Швайцарії" (Варшава 1929), „Ідея правомірности і право про устрій адвокатури" (1939) та ін.

Бурхливі роки другої світової війни не сприяли науковій праці. Але навіть у тих несприятливих обставинах виходить нова праця Юрія Панейка: „Das polnische Wasser und Fischereirecht" (Краків 1943). Під час війни перебував проф. Панейко у Кракові, а згодом у Відні. В 1948 р. переїжджає до Мюнхену. Тут стає ректором Українського Вільного Університету і на цей пост його обирають поновно і в двох наступних роках. Очолюючи катедру адміністрації й адміністративного права, проф. Панейко віддається повністю педагогічній праці та здобуває живий контакт з українським студентством, що з кожним роком все більше закріплюється. За каденції проф. Юрія Панейка, як ректора, Український Вільний Університет одержує від німецького Культусміністерією офіційне визнання як рівнорядна з німецькими державними університетами українська високошкільна установа. Варто відзначити, що в тому часі на УВУ студіює велика кількість студентів чужинців, в тому і деяка кількість докторантів, бувших студентів Віленського університету. Авторитет української високої школи стоїть високо, бо і високим авторитетом користується в міжнародних наукових колах ректор УВУ проф. д-р Юрій Панейко.

Сьогодні Ю. Панейко, дійсний член НТШ і УВАН, продовжуючи свою педагогічну роботу, працює над новою науковою працею „Основи державного й адміністративного права". Догадуємось, що не завжди сприятливі побутові умовини українського емігранта в Мюнхені не можуть корисно впливати на скоре видання тієї капітальної праці, на яку нетерпляче ждатиме не тільки український студент, але і політичні кола всієї української еміґрації, які належно розцінюють вагу і значення такої праці в широкому вахлярі обґрунтування наших державних аспірацій. Уможливлення якнайшвидшого видання тієї важливої праці і було б найкращим відзначенням плідної наукової праці проф. Юрія Панейка, визначного українського вченого і громадянина та сердечного приятеля української студіюючої молоді. Приєднуючись до численних побажань Достойному Ювілятові, висловлюємо сподівання, що Всевишній дозволить йому прожити ще довгі роки, що їх всеціло віддає проф. д-р Юрій Панейко українській науці і вдячній українській молоді.

Остап Тарнавський

ЗАПИСКА СИНАМ

Як з пристані дмухне вітрами в місто
і тугу видовжить, немов антену,
тоді підіть за серця звуком чистим
ген — у країну мрій моїх зелену.

Роззуйте черевики, мов пrогани,
поставте ніжність стіп на чорну землю,
щоб дотиком відчути її рани,
невидані з далеких відокремлень.

Підіть у місто, що закуте в камінь,
неначе книга в цінні палітурки:
читайте розповідь, яку віками
заглушує чужий, буденний гуркіт.

Підіть у села, де незмінне сонце
поля зливає золотим нектаром,
де день за днем неспійманим погонцем
наздоганяє роки, мов отари.

Ось там — під небом рідної країни
давно я мрії розгубив, мов листя . . .
(. . . Як стовбур — вбраний в забуття, мов в іній,
сукатим гіллям широко розрісся . . .).

Послухайте нескінчених симфоній,
що їх сховав я в землю, наче зерно;
ловіть, мов пісню, в радісні долоні
далеку молодість, що вже не верне.

Идучи шляхами, стрійними в намітки,
куди віки просунулись без вісти,
ачей зірвете мрію, наче квітку,
що раз заквітла в ясному намисті.

Ачей знімете щастя невловиме,
що — мов князівна на стрімких верхів'ях —
манило юнака у неба вимір,
де я радів, хоч щастя не зустрів я.

(З нової книги поезій „Мости", що друкується у Видавництві „Слово")

Степан Федорівський

ЗНАЙОМСТВО З ЛІКАРЕМ

(Уривки з підготовлюваної до друку книжки споминів про УПА за 1944-1945 рр.)

Мряка затягнула небо й в повітрі потемніло. Стеляться долиною клубки сірого туману, пливуть понад потоком молочною хмарою і губляться в смерековому лісі.

Поміж смереками розкидані провізоричні намети. Стелі наметів, накриті лубом та смерековим гіллям, пропускають воду, яка струмками збігає на вогонь, пшикає-шипить і наповнює намети парою. В наметі душно і парно.

Навколо вогню гріються повстанці й діляться новинками. Хтось розповідає про успішний наскок куреня Рена на Сколе, про те, як з містечка повтікали большевики, як партизани розбили в'язницю та випустили арештантів.

Стрункий, як грабок, з рухливими чорними очима юнак витирає замок кулемета. Він не звертає уваги на друзів, а старанно витирає кожну деталь і намащує її оливою.

— Що ви там патякаєте?, — байдуже кидає він нарешті.

Хлопці обертаються до юнака, але він мовчки продовжує свою роботу.

— Ти ж не був там, — промовив котрийсь.

— Не був, А чого ж там бути? Вісімсот чоловіка на містечко, де не було військової залоги, а сиділо кілька десятків енкаведистів та апаратчиків.

— А двісті людей визволили з в'язниці, понищили большевицькі канцелярії та спалили чотири авта. Що ти собі думаєш?! — накинувсь на юнака якийсь хлопчина.

Тоді підвівся Довбня:

— Друже Ударник, та там не було чого й робити, бо енкаведисти повтікали. Забрали ми з райсоюзу три тонни соли — і це вся акція.

— Отож бо, — зневажливо промовив Ударник. — Не для соли треба робити наскоки. Треба так наскочити, щоб ні один комуніст не вислизнув з рук. Живих усіх похапати і на телефонні стовпи, як у нас на Чернігівщині в громадянську війну.

Довбня зам'явся і мовчки присів на колодці перед Ударником. До намету ввійшов командир Галайда.

— Здорові були, хлопці!

Вояки позривалися з місць і виструнчились перед командиром.

— Сідайте, — спокійно сказав командир і звернувся до Ударника: — Друже ройовий, у нашому відділі маємо вашого земляка. Прийдіть у старшинський намет, запізнаєтесь.

Ударник, збираючи частини кулемета в їх робочому порядку і спокійно дивлячись на командира, каже: „Дякую, друже командире. Цікаво поговорити з земляком".

⁂

У командирському наметі сотенний Галайда, політвиховник Гриць, чотові Бродич, Скакун, Лісовик, інтендант Івасик та Клименко.

Командир Галайда відкрив старшинську нараду словами:

— Відсьогодні наша сотня готова до бою. Маємо вишколених двісті людей, а до того ще прибувають новобранці. Багато наших людей ховаються від совєтської мобілізації. До тих треба зайняти рішуче становище: або вони йдуть до нас, або в совєтську армію. У Славському районі є вісімдесят добровольців. Провідник району Остап має двадцять кулеметів, сто сорок крісів та кілька тисяч набоїв. У населення мобілізуємо одяг та взуття і почнемо вишкіл другої сотні. Крім того, тут у Труханові є лікар із східніх земель. Він відстав від свого відділу і живе там без діла. Клименко і Гриць, ви завтра підете на переговори з лікарем. Хто хоче говорити? — Галайда закінчив і сів на пеньку.

Політвиховник Гриць забрав слово:

— Наближається зима. Мусимо побудувати теплі землянки. Доручити раймобові Смоку приготовити лопати, пилки, сокири та джиґани. Я маю схему розташування табору та плян землянок. Вже тиждень, як ми забрали зі старшинської школи Клименка, але й досі не визначили йому ніяких обов'язків. Що має робити Клименко?

— Ми тепер розбудовуємо наш відділ, — почав Галайда. — Праці вистачить для всіх. Я думаю, що друг Клименко буде інструктором для вишколу та бунчужним нашого відділу. Приймете такі обов'язки, друже Клименко?

— Так є, друже командире!

До намету зайшов Ударник. Віддав почесть старшинам.

— Прийшов познайомитись із земляком. Чи не перешкоджаю вам?

— Ні, ні! — відповіли всі разом.

— Ось він, друг Клименко, сказав Гриць.

Земляки стиснули один одному руки і посідали на колодці.

⁂

На краю Труханова загрузла в землю стара хатина. Перед її заплаканим вікном стоїть лікар і дивиться в ранішній туман. Сірими схвильованими пасмами туман стелиться від хати і аж до темного лісу.

Лікар стоїть задуманий. В його уяві проходить минуле: близьке і дороге, але навіки втрачене. Юнацькі роки в гімназії, визвольна війна і він разом з товаришами у кінному полку Болбочана . . . Перший бій з денікінською кіннотою. Випещені офіцери вихром пригнали на кінну колону, вклинились, розірвали її і — почалась кривава хуртовина. В тім бою загинуло багато добрих товаришів.

А потім. . . Потім нові часи. Медичний іститут і заслання на Соловки. Минули роки в засланні, і знову Харків, але вже не той Харків. Його, петлюрівця, цей Харків не прийняв і, шукаючи праці, він подався на Кавказ.

Там нові події. Колективізація, повстання і він — разом з непокірними осетинами. Вночі до його лікарні приходять потайки повстанці, поранені в боях з совєтськими карними загонами.

А тепер — тут. Також у горах, але в своїх, кучерявозелених Карпатах.

Не зводячи очей зі смуги лісу, лікар механічно витяг люльку, напхав тютюну, припалив і пустив хмару синявого диму.

—Пане, не сумуйте, — промовила статечна господиня. — Большевики щезнуть і ви вернетесь до синочка.

— Так, вернуся, — поволі протягнув лікар і враз обернувся всім корпусом до дверей: у сінях почув тупіт. Вихопив наган і прицілився на двері, в яких уже стояло троє людей. Двоє озброєних і один без зброї, місцевий.

— Пане лікарю, бережіть набої на ворогів, — сміючись, заговорив чорнявий. — Добридень, лікарю! Всі свої і ось — ваш земляк.

Другий озброєний, що його чорнявий представив як земляка, нерішуче підійшов до лікаря і привітався:

—Клименко. Родом з Вінниччини.

— Юрко. Також з тих сторін, — потискаючи дружньо руку, відповів лікар. Тримаючи в лівій руці люльку, він дивився на Клименка, ніби вивчав його.

— Як же це ви потрапили сюди? — спитав по павзі.

— Шукаю правди і помсти за скалічене життя і молодість.

— Правди і помсти . . . Так. Помсту знайдете, але правду . . . ввірвав мову лікар і на чоло його набігли глибокі зморшки. Широке обличчя зробилось нерухоме, задумане.

— Ви ще юний. На вашому шляху багато несподіванок і боротьба. В боротьбі шукайте правди.

Чорнявий повстанець спостерігає співрозмовників, щулить очі, ворушить губами і, не витримавши, починає:

— Друже лікарю, ви ще матимете час на розмови. Прийшли ми до вас у важливій справі.

— Говоріть!

— Хочемо просити вас до нашого відділу.

— Хіба тільки просити?

— Звичайно, — почав Клименко. — Маємо відомості, що ви чекаєте на розпорядження командира військової округи. Воно може бути через місяць, а наш відділ потребує лікаря.

— Добре. Іду з вами. Вже те, що зустрівся з земляком, тягне мене до вашого відділу. — І, обернувшись до сусідньої кімнати, гукнув: — Санітари, збирайте припаси і вирушаємо!

Два молоді хлопці заходились коло мішків з медикаментами, а лікар узяв наопашки сіру шинелю, притягнув пояса з наганом і закинув на спину наплечник.

— Дозвольте, наплечника буду нести я, — звернувся Клименко до лікаря.

— Хочете? Він тяжкий. Тут інструменти.

— Але ж я ще юний.

— Отак! Тоді беріть. „Молодьожі в нас дорога, старикам почот", — співаючи совєтську пісню, лікар перевісив через плече російський карабін. — Хлопці, готові? Хазяйко, дякую за ваші пироги, які в нас називаються варениками, і — до кращої зустрічі!

⁂

В північній частині гори Парашки зупинився повстанчий відділ.

— Тут будемо зимувати, — сказав Галайда до сотенного старшини.

За кілька днів, мов гриби, між смереками повростали в землю землянки. З землянок заклубочів дим. Молоді селюки до партизанського життя звикають повільно, дивним і непривітним видається їм лісове життя. Після теплої батьківської хати важко звикати до вогкої з чорними стінами землянки та до військових обов'язків. Ройовий наказує — треба слухати. Часом наказує таке, що видається непосильним для здійснення, але виконуй і мовчи. Тут свої порядки і закони: тверді і холодні.

В центрі табору між трьома смереками — старшинська землянка. У землянці командир Галайда, чотові Бродич, Скакун, Лісовик, Славко, політвиховник Гриць, бунчужний Клименко, командир польової жандармерії Гонта, лі-

(Закінчення на стор. 4-ій)

Іван Ярема

НОСІЙ ЗДІБНОСТЕЙ І ВАРТОСТЕЙ

(У 93-ті роковини смерти проф. математики д-ра Пилипа Якова Кулика).

У тих часах, коли український народ не мав ще своїх власних високих шкіл (університетів, політехнік, академій тощо), не переставав він бути джерелом великих творчих талантів та духових здібностей. Талант і здібність є речі вроджені. Вони є в дідичній субстанції одиниць і цілого народу, в т. зв. генах, і передаються з покоління в покоління за законами дідичности (спадковости) Менделя. Вони не можуть зникнути, пропасти, або бути унешкідливлені, хіба лише із зменшенням самих людей чи всього народу, але ніколи, внаслідок таких смішних заходів, як заборона шкіл, освіти, науки або рідної мови.

У таких випадках талант і здібності шукають собі інших шляхів, чи інших форм до свого вияву. Через заборону шкіл, освіти, науки чи рідної мови плекається перманентний хаос і анархізм там, де талановитому і з природи здібному народові ставиться штучну греблю, щоб унеможливити його природний культурний ріст угору. З нашого недавнього минулого і з цілої нашої історії можемо навести на це безліч прикладів.

В даному випадку нас менше цікавить цей неґативний бік справи, ніж безліч тих позитивних прикладів, коли то — і за найважчих об'єктивних умовин — люди нашого роду й крови вибивалися в житті високо понад пересічність, засвідчуючи властиві нашій расі[1] здібності і талановитість. У всіх, навіть, найгірших часах нашої історії завжди були українські з уродження вчені, професори й адепти науки, що плодами невмирущого духа нашої раси кормили молоді ґенерації чужих народів, що свій науковий труд і знання мусіли здебільша передавати в чужих мовах, у чужих наукових осередках, нерідко далеко від рідного краю й народу. Вони збагачували і помножували матеріяльні й культурні цінності і скарбниці не лише Московщини і Польщі, але не так уже рідко навіть і таких народів, що їх цивілізаційний рівень, у результаті пожвавленого і випередженого історичного, розвиткового темпа, пересягав цивілізаційний рівень нашого народу.

Чимало з тих людей нашого роду й нашої крови переймали іноді також чужу національну свідомість і ставали національними амфібіями, або переходили складний душевний процес повної асиміляції. Одначе, ця новопридбана неукраїнська національна свідомість ні в чому не міняла біологічного кореня тих людей, так що вони біологічно (як ґено — і фенотип) залишилися українцями і носіями тих вартостей і тих здібностей, властивих нашій „расі".[2]

При кінці 19-го і на початку 20-го сторіччя можемо відмітити двох українських учених непересічної міри, що були професорами і навіть деякий час ректорами чужих високих шкіл: професор німецької політехніки в Празі д-р Іван Пулюй і професор лікарської хемії празького університету, передостанній міністер здоров'я австро-угорської монархії, д-р Іван Горбачевський. Обидва згадані професори, тернопільські земляки і учні тамошньої гімназії (перший уродженець Грималова, другий — Зарубинців), були національно свідомими українцями впродовж цілого свого життя і поруч своєї фахово-наукової праці присвятили чимало труду загальнонаціональним і суспільним українським справам, так, що їх постаті не викликають ніякого сумніву.

Зате, хоч біологічно зовсім ні, але збоку національної свідомости і приналежности сумнівна є постать проф. д-ра Якова Пилипа Кулика, людини безперечно нашого роду і походження, львівського земляка, що ще в першій половині 19-го ст. опинився на чужині і був професором математики, фізики й астрономії в університеті в Ґрацу, деякий час навіть ректором тамошнього університету, а пізніше професором математики празького університету.

Цього року, в лютому, минуло 93 роки з дня смерти проф. Кулика. Залишаючи фахову оцінку його життєвої творчости і праці фахівцям-математикам, а остаточне освітлення його національного профілю нашим дослідникам-генеалогам,[3] поза своїми загальними увагами передаю тут сирий біографічний матеріял.

Народився проф. д-р Яків Пилип Кулик у Львові 1-го травня 1р93 р. Батьки його були: львівський міщанин Степан Кулик і мати Констанція з Березовських (з прізвищ, як видно, етнологічно, українськість обох родів б'є у вічі). У 1809 р. закінчив гімназію у Львові і там же 1811 р. філософічні студії. На бажання батька, присвятився правничим студіям. Проте його улюбленою наукою була математика. Задля неї по трьох роках покинув студії права і без відома батька зайняв становище професора математики в ліцею в Оломунці на Моравії. По двох роках став професором фізики в університеті в Ґрацу, а водночас у тамошньому „Атенеум" викладав астрономію. У 1822 р. промувався на доктора філософії, а за рік після того був уже ректором тамошнього університету.

1826-го року зустрічаємо його, як професора математики празького Карлового університету. У Празі розгортає широко свою наукову діяльність і творчість. 1831 р. є надзвичайним членом королівської чеської академії наук, а за рік уже звичайним членом і залишається ним понад 30 р. За цей час виконував чимало визначних функцій, напр., від 1833-1840 рр. був бібліотекарем академії наук, 1837 р. перебрав від Франтішка Палацького керму директорії, 1840-41 року був секретарем математичного відділу, 1860 р. знову директором, а від 1861 р. аж до смерти — касиром академії наук.

Як науковий працівник, був дуже діяльний і незвичайно продуктивний. Його численні твори появились у багатьох виданнях. З найбільш відомих його творів є: Lehrbuch der hoeheren Analysis, Lehrbuch der hoeheren Mechanik, Der tausendjaehrige Kalender та інші. За свої наукові заслуги був 7. 11. 1851 р. іменований цісарським радником.

Проф. Кулик був дуже добрим і пристрасним шахістом та великим любителем музики. Ніколи не забував про свій рідний край. Коли в 1848 р. згоріла львівська університетська бібліотека, передав їй із своєї бібліотеки поверх тисячу томів наукової літератури. Авторські примірники і куплені свої книжки роздавав здебільша шкільним бібліотекам по цілій колишній монархії. Перед своєю смертю — 28 лютого 1863 р. — записав усю свою бібліотеку новозаснованій „Єдноті чеських математиків".

Одружений був проф. Кулик із Катериною Деґль, донькою львівського міщанина Венцеля Деґля і Варвари з роду Ґріндль. Вінчання відбулося у Львові 4-го листопада 1828 р. Подружжя Куликів мало двоє дітей: сина д-ра Юстина Кулика (нар. 30-го жовтня 1837 р. в Празі), адвоката в Празі, про якого ніяких ближчих даних не маю, та доньку Ангелу (нар. 17-го липня 1841 р. у Празі).

Ангела Куликівна одружилася з відомим чеським правником і діячем, проф. празького університету, пізніше членом палати панів, дійсним тайним радником, міністром-краяном і т. д., д-ром Антоном, лицарем Рандою, автором клясичної правничої праці світової слави „Der Besitz".

Про національність проф. Кулика маємо дві мало міродатні згадки.[4] У „Хроніці Єдности чеських математиків" пише проф. д-р В. Посейпаль, що він „викладав дуже швидко і говорив польським акцентом, висловлюючи „к" і „г" дуже твердо і гостро: „нуло" називав завжди „зеро"". Внучка проф. Кулика, донька-одиначка подружжя Рандів, Неля, (шл. Круліш-Ранда) пише в інтимних родинних споминах таке: „Батьки побралися з великої любови й ця любов тривала аж до смерти. Батько був поважний і знаходив найбільшу радість у своїй науковій праці, мати була веселої вдачі і дуже товариська. мала великий музикальний талант. Батьки матері були поляки; їхні обоє діти, дядько Юстин і моя мати народилися в Празі і ходили до німецьких шкіл. Моя мати вміла добре по-французьки і кепсько по-чеськи. Коли одружились, було головною працею батька виховати з неї чешку . . ."

Проф. Кулик — це по перше: типовий приклад пливкої і мінливої національної свідомости, що не було рідким явищем і серед усіх, без виїмку, інших народів австро-угорської монархії, і то не лише на початку 19 століття, але майже до кінця її існування, навіть уже тоді, коли ця свідомість міцно була викристалізувалася і коли національний момент і національне питання грало, як у житті одиниці, так і народів, важну ролю, чого на поч. 19 ст. ще не було; по друге: це також клясичний приклад національно-біологічної або радше — соціяльно-антропологічної осмози крови в колишній монархії. Сьогодні кров тих попольщених нащадків українських і німецьких львівських міщан пливе в жилах репрезентантів чесько-моравської важкої індустрії: д-ра г. к. монт. наук Отокара, рицаря Круліша-Ранди, президента Центрального Союзу Промисловости в Чехії і на Мораві та його брата, інж. Іво, риц. Кр.-Ранди, директора „Збуту Об'єднаних Залізарень", що їх у 1945 р. Бенеш посадив в тюрму.

На цьому конкретному прикладі ми бачимо, що рід, походження та з ним спаяні талант і здібності — отже чисто біологічні прерогативи — були безперечно українські. Проте, талант і здібності, розвиваючись тут по лінії соціяльного добору, коштом приступлення й недорозвитку національного почування доводять до пливкости і мінливости національної свідомости і майже повної затрати національного обличчя, так, що сьогодні не легко вирішити питання, якої національности був, власне, проф. Кулик — української, польської, німецької, чи нарешті чеської, хоч національно-біологічно він „кість від кости й кров від крови" безперечно українець і носій здібностей та вартостей, притаманних українському народові.

[1] Людина — це маловідома й загадкова величина, якої суть і істота не лежать в морфологічних знаках, лише в різних групах ґенів. Комбінація різних ґенів, а властиво кореляція різних їх груп дає нам те, що в даному разі називаємо расою. Раса — це жива, динамічна сила, яку можна збагнути і приблизно пізнавати по знаках, які можемо студіювати, як в області тілесного, так і духового та душевного.

[2] Див. В. Мартинець: За зуби і пазурі нації. Париж, 1937 р., відповідну главу про питання асиміляції.

[3] Дослід роду, споріднень і походження має до діла — так би мовити — з історичними фактами, отже кожна ґенеалогія є частиною історії. Самозрозуміло, мусить вона бути документована і об'єктивно ґарантована, в противному разі не має вартости.

[4] Мало міродатні тому, що тодішня генерація чехів зараховувала всіх поголовно, хто жив трохи далі на схід від Праги, переважно до москалів, чи — в найкращому разі — до поляків, а українців зовсім не помічали на світі.

ЗНАЙОМСТВО З ЛІКАРЕМ

(Закінчення зі ст. 3-ої).

кар Юрко та інтендант Івасик.

Старшини обговорюють справу створення куреня. Обговоривши, прийшли до однозгідного рішення: сотню розділити надвоє і кожну половину доповнити новобранцями, щоб в короткому часі було готових до бойових операцій дві сотні. Командирами сотень призначено Бродича і Скакуна. Гонта з кількома підстаршинами відряджається до Славського для організації і навчання третьої сотні.

У пляні організації куреня виникла потреба створення штабу. Курінь назвали іменем місцевости, де він повстав — „Бойками".

Молоді партизани після ранішньої „зорі" і сніданку йдуть на тактичні навчання, а старші, вже вишколені й випробувані в дрібних бойових сутичках, несуть охоронну службу, заготовляють харчі та ведуть розвідку в навколишніх селах.

Якось увечорі розвідка принесла новину. З підбузького району до Сопіту прийшла велика група енкаведистів, які грабують в населення худобу, хліб та одяг. Молоді чоловіки й жінки поховалися в лісі.

Разом із розвідчиками до табору прийшов невідомий чоловік. Стрункий молодець з чорнявим кучерявим чубом.

— Хто ви такий?, — звернувся до нього командир Галайда.

— Я буля в курені Рена. Ми захворів на тифус і лікувалась у Сопіт. Тепер там большевік, і я прийшля до вас.

Здивовані старшини мовчки зглянулись між собою. Непорозуміння вияснив розвідчик Ударник:

— Це — італієць. Він ще з минулого року в партизанці. Був у концентраку біля Львова з групою італійських антифашистів, яких ми забрали до себе. Як німці відступили, багато з них пішли з біженцями на захід, а він з іншими залишився в нашому відділі.

— Буду воювалля большовика ґранатами. Я не любиля большовика. Я любиля Україна і УПА.

— Добре! Залишайтесь з нами. А як вас звати?

— Моя ім'я Арденс, але тому, що я висока, я хочу мати партизанське ім'я Ґранді.

— Дуже добре, друже Ґранді. Тепер ви будете у нашій землянці, а при потребі будете з бунчужним Клименком, як його охоронник.

В. Січинський

ПОРФИР МАРТИНОВИЧ

Цього року припадає незвичайний ювілей відомого українського маляра Порфира Мартиновича — сто років від дня народження і п'ятдесят років від дня смерти. Не в приклад іншим старим майстрам, в українській літературі про П. Мартиновича писалося не мало. З більших розвідок і статтей маємо таких авторів, як О. Сластьон, І. Крип'якевич, М. Голубець, П. Жолтовський, М. Зубар, С. Таранушенко, П. Мегик. Особливо цінна розвідка проф. С. Таранушенка в монографії про мистця (В-во „Рух", Краків, 1931) і спогади О. Сластьона.

Мистецька критика, особливо, сучасників мистця, закидала йому „етнографізм" та брак „великих полотен", так само як сучасна нам критика, особливо в літературі, вимагає „великих, світових творів". Але кожний має своє призначення і своє завдання. Судилося П. Мартиновичеві бути саме етнографом, і своє завдання він виконав не тільки сумлінно, але й блискуче. Натомість його критика, витрачаючи багато порожніх слів, не подбала про видання етнографічних зарисовок мистця, які мають величезну і неповторну цінність.

П. Мартинович народився р. 1856 в Констянтинограді на Полтавщині. 1867 року вступив до гімназії в Харкові і вчився малювання у Ланевського, гімназіяльного вчителя. По закінченні гімназії, 1873 р. вступив до Академії Мистецтв у Петербурзі, де студіював до 1881 року. Сучасники його, зокрема, колеґи з Академії, змальовують постать мистця, як великого оригінала, людину характерну, прямолінійну, одверту, заглиблену в свій внутрішній, розумовий світ. А при тому мистець був дуже товариським, брав участь у різних студентських підприємствах. Як відомо, професори Академії ставились до студентів звисока, не дбали про своїх учнів і взагалі рідко з'являлися до школи. Студенти мусіли „довишколюватися" власними засобами. І так, при одних таких „вправах" з відливанням маски з покійника, ролю „покійника" грав П. Мартинович. Його колеґи так захопилися працею з накладанням маски (форми), що бідного Мартиновича малощо не задушили на смерть . . . Але витривалий козак витерпів.

Перебуваючи в Петербурзі, мистець ні на хвилину не міняв своїх козацьких звичаїв і способу життя. Вдягався по-українськи, і говорив лише українською мовою. На цьому ґрунті були різні конфлікти і непорозуміння. Але найбільший конфлікт у мистця наростав із самою школою — Академією мистців. В той час у ній незмінно панувала „академічна" мертвеччина і шаблон. Сюжети для своїх мистецьких творів студенти мусіли брати виключно з античної мітології і біблії. Щодо форми, всі мусіли притримуватися одинокого напрямку, що накидався згори — штучного мертвого псевдоклясицизму.

П. Мартинович, що любив і глибоко відчував дійсне, справжнє життя свого народу, зокрема його побут, звичаї і психологічні особливості, ніяк не міг „включитися" в обмежені рамки академічної домовини. Таке бунтарство шкільної молоді, а спеціяльно українців, було постійне в петербурзькій Академії. В новітню добу розпочав його Тарас Шевченко. В 60-их і 70-их роках цей рух поміж студентами Академії прибрав загрозливих для школи форм, коли група студентів демонстративно покинула Академію і заснувала Товариство пересувних виставок. Цікаво, що головне ядро цього Товариства складали українці, такі визначні мистці, як Крамський, Репин, Ярошенко, Литовченко, Бодаревський, Нілус, Пимоненко, Дубровський та ін.

Вразлива і тендітна натура П. Мартиновича не витримала неспівмірної боротьби з цілим напрямком школи. Від психічних переживань і злиднів у Петербурзі, мистець заломився і захворів. У 1881 році він покинув петербурзьку Академію, настало оселився в своєму рідному Константинограді і від тоді малював мало. Не зважаючи на це, спадщина мистця дуже велика і цінна. На збірній виставці його праць, улаштованій в Харкові 1930 року, було 159 експонатів. Всіх рисунків і малюнків мистця проф. С. Таранушенко нараховував 600, виконаних переважно в 1869-1881 роках.

Треба згадати, що С. Таранушенко, професор Харківського університету і директор Музею Українського Мистецтва, який найбільше попрацював над творчістю П. Мартиновича, видав про нього монографію і влаштував збірну виставку мистця, був коло 1934 року арештований совєтською адміністрацією. З того часу про цього визначного мистецтвознавця та ентузіяста українського мистецтва нема ніяких звісток.

Творчість П. Мартиновича сягала до таких галузей малярства, як портрет, ілюстрація, побутові сцени і зарисовки предметів народного вжитку і побуту.

З портретів особливо цінні гетьманів Б. Хмельницького і І. Мазепи, далі — Сковороди, Квітки, О. Сластьона, селян, чумаків та ін. Великі серії ілюстрацій виконав мистець для „Енеїди" Котляревського, до українських козацьких дум і народних пісень. Надзвичайно різноманітні й численні зарисовки мистця, що всесторонньо охоплюють народний побут Полтавщини: сцени з селянського, міщанського і чумацького життя, предмети матеріяльної культури і виробництва — вози, хати, предмети домашнього вжитку, народний одяг і т. д.

П. Мартинович належав до реалістів, і то навіть реалістів натуралістичного напрямку. Але його реалізм був синтетичний і перейнятий глибокою психологічною насиченістю. Це стосується не тільки портрету та ілюстрацій, але також творів чисто побутового характеру. Тут мистець дав твори не тільки документального значення, не тільки точні зарисовки предметів, але передав їх цілу істоту та внутрішній зміст. Всі зарисовані мистцем побутові предмети ніби живуть, ніби на очах глядача виконують свої функції, своє життєве завдання. Все це залежить від вдумливого відношення мистця до натури, його основного знання функціонального значення кожної частини предмету, його глибокого зрозуміння народного життя. Але це ще не все. Його рисунки, немов би осяяні великою любов'ю до того народу, що творив ті речі. В цьому саме секрет суґестивної ролі його творів.

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО В МУЗЕЇ В СИРАКЮЗАХ

Заходами відділу УКК в Сиракюзах, Н. Й. відбудеться в днях 6-24 червня ц. р., в тамошньому музеї репрезентативна виставка українського мистецтва. Об'єднання Мистців Українців в Америці висилає на цю виставку досить велику збірку творів сучасного українського мистецтва у вільному світі.

Книжка в часопис — найнеобхідніші в домі культурної людини.

З концертової залі

Іра Маланюк у Державній Опері у Відні

Українська співачка Іра Маланюк виступила 28 квітня ц. р. в ролі Амнеріс в „Аїді" у віденській державній опері. Не зважаючи на дуже добру голосову обсаду всіх роль, наша співачка звернула на себе особливу увагу численної публіки. Повний виразу, темний меццосопран Іри Маланюк має свіжість і красу весняного квіту. Рівний і м'який голос має ту індивідуальну нотку, яка відразу здобуває симпатію у публіки. Її інтерпретація позначається високою музикальністю, культурою і тонким смаком. Опанована технічна певність є у неї чимось самозрозумілим.

У своїй ролі нещасливо залюбленої Амнеріс Іра Маланюк віддала переконливу силу емоціональних почувань її ніжної любови до Радамеса, яке степенується до елементарних вибухів заздрости. Наша співачка захопила публіку не лише своїм прегарним голосом, — її поява на сцені була також імпозантна і її акторська гра повна фантазії. Недаром берлінські критики писали про неї, що „гарна українка здобула Берлін". Віденська публіка прийняла Іру Маланюк з незвичайною теплотою, із щирим ентузіязмом.

Іра Маланюк родом із Станиславова. Її співочі студії почалися у Львові у проф. Дідура, який вірив у голосовий розвиток молоденької співачки. Її перше несмілі виступи перед публікою почалися у Львові. В 1944 році прибула вона до Австрії. Віденські музики відразу звернули увагу на талант Іри Маланюк, тут вона дісталася до кляси славної камерної співачки Анни Бар-Мільденбурґ, яка була відомою інтерпретаторкою ваґнерівських опер. Іра

Іра Маланюк

Маланюк кинулася до серйозної праці над собою і скоро здобула свої перші успіхи. Її спершу заанґажовано до опери в Ґрацу, потім прийшов Цюріх, Байройт, Париж, Медіолян, Гамбурґ, Мюнхен і т. д.

Велику радість справила Іра Маланюк віденським українцям, виступивши цього року несподівано на Шевченківському концерті у Відні. Вона показала себе майстром у виконанні українських пісень, в яких вміє передати стихію, вітальність і гумор українського народу. Іра Маланюк належить до тих українських мистців, які уважають своїм завданням показати чужинцям нашу культуру в її найкращій формі. Сьогодні можемо бути горді за Іру Маланюк, яка належить до інтернаціональної еліти співаків.

Дарія Гординська-Каранович

Концерт Василя Мельничина

Концерт В. Мельничина — дня 7-го квітня ц. р. в Нюарку — це не тільки великий успіх для самого мистця, але й поважний вклад у нашу культурно-мистецьку скарбницю на еміґрації. Ті, що були присутні на концерті нашого молодого й талановитого співака-тенора, вийшли з повним переконанням у велике майбутнє, яке судилося нашому землякові.

Доречно дібраний репертуар з творів українських та західньоевропейських композиторів, відразу вказує на стиль, обраний мистцем. Речі ліричні, сповнені душевною теплотою в мольових тонаціях та обгорнені сумовитим серпанком — йому відповідають найкраще і дозволяють виявити всі якості його небуденного таланту. Незвичайно щиро пролунали звуки відомої пісні Д. Січинського до слів І. Франка „Як почуєш вночі", якій співак надав нової барви і незабутнього ліричного настрою. З чужих композиторів твори Шуберта, а зокрема Пуччіні (арія Каварадосі з „Тоски") засвідчили багатство голосових можливостей та сумлінне і до найдрібніших деталів технічне опрацювання, яке ставить п. В. Мельничина на рівні з відомими співаками-тенорами світової слави.

Наш талановитий земляк стоїть на початку своєї мистецької кар'єри, яка вже сьогодні знаменується поважними осягами і дає всі надії на те, що в короткому часі його ім'я буде в ряді з так ціненими і рідкими у світі тенорами великого формату.

В. Мельничин з природи обдарований рідкими й високо ціненими в співочому мистецтві прикметами: шляхетний і ніжний тенор у виняятково приємному тембрі, в діяпазоні, що дозволяє на найвишуканіші тільки малій кількості світових тенорів ліричні верхи. Коли додати до цих природніх голосових вальорів його сумлінну працю і технічну підготову та взяти до уваги молодий вік співака, то сміливо можемо сказати, що перед ним велика майбутність.

В. Мельничин походить із Західньої України. Опинившися на еміґрації, він розпочав студії в Німеччині у проф. Домберґера, а з приїздом до ЗДА продовжував і закінчив мистецьку освіту в музичному каледжі Шикаґо у проф. д-ра Рінґеля. Ще перебуваючи в Европі, він виступав у головних ролях в оперетках і операх, а в Новому Світі, дав ряд концертів і виступав у Шикаґо в таких операх, як „Ріґолетто" і „Травіята" — Верді, „Кавалерія Рустікана" — Тоскані, „Страшний Двір" — Монюшки, „Лилик" — Штрався, „Тоска" — Пуччіні і ін. Ці виступи дали можливість, так нашій, як і англомовній широкій публіці познайомитись з талантом молодого українського співака. Видатні голосові якості нашого мистця і неповторні вальори його своєрідної інтерпретації, відзначила українська і англомовна авторитетна критика, стверджуючи водночас великі його можливості й перспективи.

Небуденна теплота ліричного вислову, багата кольоратура та шляхетний тембр тону — це рідкі і надзвичайно вартісні прикмети серед вокальних талантів того типа. Ця природна щирість і соняшна привітність тенорового тембру, яка здебільша питоменна італійцям — надає інтерпретації Мельничина особливої шляхетности. Нахил до сумовито-меляхолійної, глибоко-рефлексійної ліричности, навіть таким назагал широко відомим перлинам нашого вокального мистецтва, як „Ні, не співай пісень веселих" — Степового, чи „Молитва" з „Запорожця за Дунаєм" — Гулак-Артемовського, надає особливої різьблености і зовсім нового оформлення. З принципово ліричних творів Пуччіні чи Россіні — талант Мельничина уміє видобути всю силу і всю душевну красу італійської лірики.

Дотеперішні успіхи молодого співака ворожать йому славне майбутнє на світових оперових естрадах і вже зробили його ім'я відомим серед наших і чужинецьких цінителів співочого мистецтва.

Українська спільнота у світі може бути гордою зі свого мистця, гідного репрезентанта української вокальної культури, і побажати йому ще більших успіхів, які, без усякого сумніву, заповідаються в найближчім концертовім турне по містах Америки і Канади.

Н. Н.

БІБЛІОГРАФІЯ

ПОЕЗІЇ

- **Марта Калитовська. Ліріка.** Париж, 1955, ст. 32. Обкладинка А. Сологуба.
- **Діма. Мить.** Третя збірка поезій. Париж, 1955, ст. 32.

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ

- **Юрій Тис. Рейд у невідоме.** Дивні пригоди знатного молодця пана Миколи Претвича. Видавництво Ю. Середяка. Буенос Айрес, 1955, ст. 256+VIII. Обкладинка і рисунки Бориса Крюкова.
- **Докія Гуменна. Хрещатий Яр.** (Київ, 1941-1943). Роман-хроніка. Обкладинка Любомира Р. Кузьми. Об'єднання Українських Письменників „Слово". Ню Йорк, 1956, ст. 488.

РЕЛІГІЯ

- **Бібліотека Християнина.** Видавництво „До світла", Ню Йорк, 1955, ст. 46.

ПОЛІТИКА І ПУБЛІЦИСТИКА

- **Панас Феденко.** Україна після смерти Сталіна. Інститут для вивчення СССР. Досліди й матеріяли, ч. 39. Мюнхен, 1956, ст. 86. (Циклостиль).

ІСТОРІЯ

- **Д-р Матвій Стахів. Звідки взялася совєтська влада в Україні та хто її будував.** Частина перша. Ню Йорк, Дітройт, Скрентон, 1955, ст. 104.
- **І. Касяк. З гісторыі Праваслаўнай Царквы беларускага народу.** Выданьне Беларускай Цэнтральной Рады. Ню Йорк, 1956, ст. 192.

СПОГАДИ

- **Михайло Шарик. Діти війни.** Спогади, ч. II. Клюб Приятелів Української Книжки, ч. 27. Видавець Іван Тиктор. Вінніпеґ, 1956, ст. 128. Обкладинка Мирона Левицького.
- **Прот. Петро Білон. Спогади.** Частина друга. Видавництво „До світла". Питсбурґ, 1956, ст. 134. Обкладинка — М. Битинський.
- **Р. С. Суслик. Криваві сторінки з неписаних літописів.** (Козацько-хуторянська Полтавщина в боротьбі проти московського комунізму). Дерби, Англія, 1955, ст. 340.
- **Д-р Семен Демидчук.** Півсторіччя громадянської праці (1905-1955). Видавництво „Карпатська Зоря". Обгортка Любослава Гуцалюка. Ню Йорк, 1956, ст. 120.
- **„Леви" в Шикаґо** за роки 1949-1954. Огляд діяльности Українсько-Американського Спортового Товариства „Леви". Шикаґо, 1955, ст. 64+22 сторінок ілюстрацій.
- **Stefan Kozlonski. W imieniu Kremla.** Instytut Literacki. Biblioteka "Kultury", tom XIII. Paryz, 1956, str. 384.
- **Федор Кубанский. На привольных степях кубанских.** Повесть. Издание автора. Патерсон, Н. Дж., 1955, ст. 442.

ЗБІРНИКИ

- **P. Bohdan Kurylas, CSSR — Antoine Rosschaert, CSSR. Lettres** sur L'Ukraine. Tome III, a l'honeur du Jubile du Cinquanteraire de la Branche Ukrainienne CSSR an Canada (1906-1956). Paris, 1956, ст. 104.
- **Belorussian Review.** 2. Institute for the Study of the USSR. Munich, 1956, pages 148.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

- **Мово Рідна!** Буквар-читанка з посібником для учнів англомовних шкіл. Опрацював І. Корицький. Ню Йорк, 1951. (Це є фотографічне II-ге видання з 1956 року). Обгортка П. П. Холодного, ілюстрації і зразки письма — Ю. Нечипорук. Ню Йорк, 1956, ст. 192.

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

ВИСТАВКА В КАРНЕҐІ СЕНТЕР

З нагоди конференції Інституту для Студій СССР, що відбулася в днях 28-29 квітня ц. р. в Карнеґі Інтернейшенел Сентер, при площі Об'єднаних Націй у Ню Йорку, відбулася також невелика, але добірна виставка мистецьких творів мистців-еміґрантів. Виставка мала чотири самостійні відділи: український, білоруський, вірменський і російський. В українському відділі, найбільшому з усіх, було 17 творів малярства і скульптури, переважно з приватних збірок і від мистців у Ню Йорку. Українська виставка була складена наполовину з творів напрямку традиційного і модерних, що давали досить добрий переріз вільних тенденцій сучасного українського мистецтва. З творів, які найбільше притягали увагу глядачів, треба згадати „Кримський краєвид біля Ялти" В. Г. Кричевського, „Дівчину в хустці" П. Холодного, „Корсиканський краєвид" О. Грищенка, „Лежачу жінку" Ю. Вобрицького і скульптури С. Литвиненка і Г. Крука.

Відділ білоруський був заступлений двома мистцями, що працюють у реалістично-імпресіоністичному стилі, відділ вірменський мав кілька модерних творів, а в відділі російськім звертали увагу, передусім малюнки Лебедєва і скульптури Іздебського (родом киянин).

Тому, що українські мистці єдині мають свою мистецьку організацію, організація цілої виставки була в українських руках.

ВИСТАВКА ОСИПА ТАНАСЕВИЧА

Мистець Осип Танасевич з Милвокі, Вискансін, улаштовує в днях 13 травня до 3 червня цього року в залях нюйоркського Літ.-Мистецького Клюбу індивідуальну виставку своїх малюнків, на якій буде показано до пів сотні його творів. Танасевич належить до пост-імпресіоністичного напрямку, що в ньому творять у нас тепер такі мистці, як С. Борачок, його малярство змагає до веселих і радісних барвних гармоній і дбайливої композиційної будови кожного малюнка. Побіч краєвидів, мертвих природ і фіґуральних композицій буде виставлений і портрет ген. Тараса Чупринки.

Танасевич брав участь у німецьких виставках, на міжнародній виставці в Мюнхені в 1948 р., а після переїзду до ЗДА, виставляв на американських виставках у Вискансіні та на виставках українських — у Торонті, Филаделфії і Ню Йорку. Тепер він улаштовує свою власну виставку в Ню Йорку — найвизначнішому американському і українському осередку мистецтва.

(С. Г.)

Р. ПРИДАТКЕВИЧ ПРИЇЗДИТЬ ДО НЮ ЙОРКУ

Роман Придаткевич, композитор та соліст-скрипак, професор Стейтового Каледжу в Морей, Кентокі, приїжджає в перших днях червня на п'ятиденне перебування до Ню Йорку. Проф. Придаткевич погодився бути приявним у вівторок 5-го червня о 8-мій годині увечорі в Українському Народному Домі в Ню Йорку і там давати заінтересованим інформації в справі високошкільних студій, а головно для здобуття тих потрібних кредитів, що їх вимагає влада від учителів музики в американських прилюдних та вищих школах. Громадянство бо цікавиться все більше стейтовим каледжом в Морей, який закінчило вже досить поважне число українців та українок з нової іміґрації, які працюють в американських школах як кваліфіковані учителі.

Стейт Кентокі докладає всіх заходів, щоб здобути потрібне йому число учителів, особливо з таких ділянок, як комерція, домашня економія та музика. Для притягнення нових студентів музики, Каледж в Морей скасував на час літнього семестру (від 12-го червня до кінця липня) всякі оплати за науку. Не тільки цей признаний університет є, під оглядом коштів за науку та удержання, одним з цілком найдешевших в Америці, але ще в додатку студенти, що грають на струнних інструментах (скрипка, челльо) мають нагоду на осінній та весняний семестр дістати ще додаткову стипендію. Тому, що стейтовий закон в Кентокі дозволяє приймати навіть такого повнолітнього студента, що не має середньошкільного диплому, треба уважати університетські студії в стейтовому каледжу в Морей, і то на якомунебудь відділі знання, доброю нагодою для українських студентів.

Н. Н.

ВИСТАВКИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

(З діяльности Українського Жіночого Виставкового Комітету в Ню Йорку).

Носіями культури, зокрема мистецтва, в нашому народі в давнину і сьогодні було передовсім жіноцтво, що творило культурні цінноці або промощувало їм шлях вкладом своєї праці чи жертвенністю своїх матеріяльних дібр.

Тому не диво, що назарані проявів громадського життя серед українських імігрантів в ЗДА, жіноцтво взялося продовжувати давню традицію, а це плекати рідне мистецтво та популяризувати його серед американців. Активніші одиниці, або гурт активних жінок, а потім організації, влаштовували виставки українського народного мистецтва, що були засобом популяризації української культури на території Америки і стали одним із важливіших проявів діяльности українського зорганізованого жіноцтва в ЗДА, що веде свій початок від 1911 р. Тоді п. Михайлина Мельник піднялась влаштування Української Виставки, що відбулася в залі Гиподром, разом із виставками інших національних груп, під спонзорством Народного Інституту. Подібна виставка була повторена панею М. Мельник у 1918 р. На тих виставках показані були: вишивки, різьба, писанки, народні одяги і ін.

Цю працю продовжувала опісля відома діячка п. Марія Скуба, перша голова „Жіночої Громади" в Ню Йорку. В її посіданні була багата і дуже цінна колекція оригінальних українських вишивок, яку, з доповненням інших мистецьких елементів, було виставлено на однотижневій українській виставці в 1928-29 р. під спонзуруванням Спілки жіночих товариств різних народів — „Про Амеріка". Виставка відбулася в будинку „Гренд Сентрал Пелас" і на ній були: вишивки, дерев'яні вироби, килими, тощо. Цей „Український Тиждень" почався виступом музичної школи М. Гайворонського і українською вечерею. В програмі виставки був показ хатньої обстановки, прядіння, а зі звичаїв був демонстрований весільний коровай, при якому пояснювались весільні звичаї. На виставці були присутні видатні американські гості і кореспонденти більших американських журналів. Виставка пройшла із дуже великим успіхом, а відгомін її був у всій американській пресі і в радіо. Пані М. Скуба одержала окрему подяку від голови „Про Амеріка" —п-ні Карпентер. З того була ще така користь, що організація „Про Амеріка" відступила „Жіночій Громаді" безплатно місце на постійну виставку українського народного мистецтва у цьому ж „Гренд Сентрал Пелас". Для відвідувачів влаштовано „українську хату".

Опісля дуже гарний успіх мала теж виставка в театрі „Ракевні" в 1933 р., що тривала два тижні, під спонзуруванням Т-ва „Про Амеріка", а Український відділ очолювала теж п. М. Скуба. Цю виставку широко рекламовано в театрі, на екрані та вдало по-мистецьки оформлено.

П. М. Скуба зі своїми експонатами їздила по різних містах і стейтах (Ню Джерзі, Міннесота, Огайо, Тексас, Конектикат та ін.). За неповними даними, впродовж 9 років (між 1928-1937) відбулося 15 виставок українського народного мистецтва з більш-менш широкою програмою: з показом народної ноші, концертами і т. д. В рецензіях американських газет тих часів читаємо подив і захоплення нашому мистецтву. В інших містах українські виставки, влаштовувані заходами жіночих т-в, спонзорував Інтернаціональний Жіночий Клюб ІВКА.

В році 1935 від 4—9. лютого відбулася виставка української вишивки і ноші, влаштована Українською Секцією на Міжнародній Жіночій Торговельній Виставці в будинку „Гренд Сентрал Пелас". Тоді виставлено було збірку вишивок СС Василіянок, привезену із Краю — матір'ю Северином і сестрою Єлисаветою, ЧСВВ. У цій виставці брав активну участь гурт жінок із п. Стефанією Галичин та Іриною Тарнавською.

Згодом в 40-их роках працю продовжував Союз Українок Америки, напр., 6 березня 1941 Окружна Рада СУА в Ню Йорку під проводом п. Іванни Бенцаль виступила на виставці нюйоркської Федерації Жіночих Клюбів із — танками.

В 1944 р. жіночі організації Ню Йорку, злучені у Виставковий Комітет під проводом пань Анети Кметь і Марії Демидчук взяли участь у Міжнародній Жіночій Виставі, від 14—19 листопада в „Медізон Сквер Гарден", що її спонзорував Жіночий Міжнародній Інститут.

Після довшої перерви, у 1952 р., з приїздом нової іміграції, відновилась та пожвавилась праця в ділянці українських виставок народного мистецтва. Організовано було „Український Жіночий Виставковий Комітет" з відпоручниць жіночих і мішаних організацій Ню Йорку. Його завданням було — влаштовувати виставки українського мистецтва в рамках Міжнародної Жіночої Виставки, що відбувається в Ню Йорку, в залі „Реджімент Армори", восени кожного року. Спонзором цієї виставки є Жіночий Національний Інститут, до складу якого від 1952 р. належить і УЖВКомітет. Склад УЖВКомітету кожного року міняється, оновлюється й поповнюється. Після звітніх лікідаційних зборів попереднього складу комітету, відбувається вибір нового керівного проводу. До управи УЖВКомітету 1952 р. входили: М. Демидчук (голова), О. Гординська, І. Бенцаль (м-голови), Д. Степаняк і А. Миц (секретарки), П. Різник (касієрка). Голови комісій: О. Дмитрів (мистецької), С. Сурмач (програмової), А. Миц, Л. Івченко (пропаганда), І. Шох (організаційної), Е. Піддубчишин (інформаційної), І. Повзанюк (господарчої). Контрольна комісія: Р. Залєська, Д. Кульчицька.

На виставці 1952 р. показано було: експонати української вишивки, різьби, кераміки, килими, святочне печиво, весільний коровай, традиційний великодний стіл. Пояснювано писання писанок та вишивання і по-мистецьки виведено показ народної ноші. Тоді видано теж інформаційну брошуру про Україну і українське жіноцтво. В „Український День" відбулась перекуска для гостей - представниців політичного і громадського життя.

До керівного проводу УЖВ Комітету 1953 р. входили: К. Пелешок (голова), П. Різник, І. Шох, М. Мриглод, О. Томашівська (м-голови), С. Бартко (секретарка), Д. Степаняк (касієрка). Голови комісій: І. Шухевич (мистецької), І. Повзанюк (програмової), М. Демидчук (інформаційної), А. Животко (пропаґандивної), М. Макарушка (господарчої), Н. Яворська (організаційної). Контрольна Комісія: Д. Кульчицька, Л. Івченко, Е. Юрків, А. Сагайдаківська, І. Бенцаль.

На виставці 1953 представлено українське мистецтво в ширшому маштабі: показано, крім мистецьких експонатів, українську хатню обстанову писання писанок та наше вокальне, музичне і танкове мистецтво у виконанні найкращих мистців - жінок.

У проводі УЖВКомітету в 1954 р. були: К. Пелешок (голова), д-р Плаксій, С. Галичин (м-голови), З. Лавришко (секретарка), М. Головей (касієрка). Голови комісій: Д. Степаняк (мистецької), І. Рожанковська (програмової). І. Повзанюк (пропаґандивної), Н. Яворська (інформаційної), І. Бенцаль (фінансової), М. Макарушка (господарчої), Ю. Копчинська (організаційної). Контрольна Комісія: О. Томашівська, А. Сагайдаківська, Н. Хомут, С. Бартко.

Крім ескпонатів народного мистецтва, на виставці 1954 р. було показано великодній стіл та влаштовано концерт пісень і танків. Видано журнал англійською мовою з публікацією д-ра Бучинського „Почитання Матері Божої в Україні".

Керівні органи 1955 р.: І. Повзанюк (голова), Е. Силенко, Ю. Копчинська (м.-голови), Л. Костик (секретарка), М. Пришляк (касирка). Голови комісій: А. Давиденко (мистецької), З. Лавришко (програмової), Н. Яворська (інформаційної), В. Юрченко (пропаґандивної), М. Йовик (фінансової), С. Бартко (господарчої), Е. Чума (організаційної). Контрольна Комісія: О. Томашівська, Д. Степаняк, Е. Шалай, М. Лев, Зовнішні зв'язки: С. Галичин, Ю. Копчинська, Д. Степаняк, Н. Шміґель.

Виставку 1955 року присвячено було відзначенню 1.000-ліття Християнства в Україні, показові культури староккняжої доби, на тлі якої виведено сучасне українське мистецтво. Переведено конкурс на народну ношу і обрано було як найкращий зразок ноші: бойківську молоду — Ліду Форостину, показано традиційний різдвяний стіл, відбувся концерт, в програму якого увійшла хорова сцена „Вечорниць" — Ніщинського. Вийшов великого формату журнал з тематикою відзначення „1,000-ліття Християнської України", з розділом присвяченим українській жінці-матері, державниці і громадській діячці, та хронікою політичних подій з українського життя біжучого року, що мали місце на терені Ню Йорку. Ця Українька Виставка принесла нам дуже гарні успіхи, а її відгомін був незвичайно широкий. Управа УЖВК одержала благословення від найвищої католицької і православної Ієрархій українського і американського духовенства, передусім від Святішого Вітця Папи Пія XII, привітання від президентів: ЗДА — Д. Д Айзенгавера, і Кореї — Синґмана Рі, та численні гратуляції від українських і американських організацій. Окреме письмове признання висловили: президентка ЖНІнституту п. А. Скатт і координаторка Міжнародної Жіночої Виставки п. Р. Файнберґер, а в „Ню Йорк Таймсі" появився допис про українські писанки, яких у цьому році був спеціяльно великий показ.

На рік 1956 до праці в УЖВК станули такі жінки: І. Повзанюк (голова), С. Галичин і Ю. Копчинська (м.-голови). О. Ліс (секретарка), М. Пришляк (касирка). Члени Управи: Мґр. Шуль, О. Соневицька, д-р Лащенко, П. Різник, М. Лехіцька, І. Голюка, М. Гумовська, М. Гоффман, І. Остапяк. Контрольна Комісія: Мґр. О. Калина, М. Близня, О. Стецька, Д. Кульчицька, І. Павленко. Жінки довір'я в метрополії: Е. Гурин — Асторія, М. Йовик — Лонґ Айленд, Е. Пиріг — Бруклин, М. Кульчицька — Йонкерс, Л. Кононів — Ньюарк, Л. Постолюк — Джерзі Сити, А. Кос — Пассейк. Комітет творять представниці від жіночих організацій: ОУЖО, Український Золотий Хрест, Самостійний Золотий Хрест та мішаних організацій: Об'єднання Українських Образотворчих Мистців, ООЧСУ, СУМА, „Провидіння", Т-во „Негайна Поміч" Т-во ім. Лесі Українки.

З роками діяпазон виставкової праці поширюється і поглиблюється. Із суто етнографічної тематики виставка переходить у показ культурних скарбів українського народу, вивезених із рідної землі і вирощуваних в Америці.

Прес. Від. УЖВКомітету

АРҐЕНТИНСЬКА ХРОНІКА

ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

З ініціятиви Українського Католицького Об'єднання, в Буенос Айресі відбулося святкування тисячоліття християнської України. У неділю 15 квітня о. протоігумен О. Карплюк, в сослуженні всіх українських католицьких священиків Арґентини відслужив в катедралі урочисту Службу Божу, при якій були присутні Папський Нунцій, монс. Маріо Зані та численне арґентинське духовенство і вірні. Співав хор „Сурма" під диригентурою п. Василика, а проповідь в еспанській мові виголосив старенький монс. Густав І. Францескі, який під час своєї проповіді сам сильно зворушився і зворушив присутніх.

„Мені, священикові іншого обряду, — говорив монс. Францескі, — припала велика честь промовити до вас з нагоди тисячоліття християнської України і вказати на вашу давню християнську культуру, пов'язану з леґендою про Апостола Андрія. Знаємо, що теперішня ваша, т. звана „Мовчазна Церква" терпить переслідування і що єпископи її — одні повбивані, а про інших нема вісток. Відомо, що й священиків й актив вірних винищувано, або засилано на нелюдські важкі роботи. Одначе, мовчанка світу про ваш нарід нехай не позбавляє вас надії. Надіятись усупереч надії — „контра спем сперо" — найкраща запорука визволення... Відома мені ваша історія, окремішність вашої мови, вашої віри... Бачив я пам'ятки вашого мистецтва, величасі наші святині, образи великих ваших мужів — свідків вашої слави. Ви, українці, сини героїчного народу, ви перебудете те лихо і віднайдете правду. Ваша історія, ваша традиція, віра і патріотизм в тому запорукою. У вас подвійна віра — християнська і патріотична. Плекайте ж її і, як зерно пшениці, звогчене на врожайних ланах, дає обильну жатву, так і ваша правда, звогчена сльозами віри й надії, дасть великі плоди. Вірте й надійтеся"

У неділю 22 квітня відбулася Академія з доповідями в еспанській (д-р Лідія Макаруха) та українській (ред. Гр. Голіян) мовах. В мистецькій частині програми співали хор „Сурма" та соліст Ів. Шведів і рецитував „Апостоли" Домонтовича д-р Ів. Іваницький. На Академії був увесь час присутній Апостольський Нунцій монс. Маріо Зані, який по закінченні Академії звернувся до присутніх із зворушливим словом, нагадуючи про потребу спільними силами боронити християнські ідеали від підривних сил, і дав усім, „а особливо мужній молоді" — своє благословення.

По арґентинських часописах з'явилися симпатичні замітки з приводу відбутого свята. **С. О.**

НОВА ЦЕРКВА

Завдяки ініціятиві та старанням свого душпастиря о. І. Куницького, українці з підстоличної місцевини Саранді приступили до будови католицької церкви українського обряду. Дотепер є власні церковні будинки — власности ОО. Василіян — у Буенос Айресі і в Беріссо (170 км. від столиці) та декілька у провінції Мисіонес.

Посвячення наріжного каменя довершив протоігумен Василіян о. О. Карплюк в асисті 7-ох священиків. Промовляв о. Карплюк та ред. Голіян. Пластуни тримали почесну стійку.

КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

25 березня відбулися загальні збори кредитової кооперативи „Відродження" — першої української кредитової установи, створеної 1951 р. Під фаховим проводом дир. Богдана Яхна (б. директора Українбанку в Коломиї) установа розвивається добре. В порівнянні з 1954 роком, в 1955 році членство зросло з 428 на 548, вкладчики — з 225 на 465, видані позички — з 162 на 252, оборотові фонди — з 637 на 1.446 тис. пезів, обороти — з 3.538 на 6.917 тис. пезів.

Пляни на майбутнє: збільшення членства й оборотів, висланння кредитів у великих банках, асекурація членства.

ТАБОРУВАННЯ ПІД ШАТРАМИ

Пластові табори — хлоп'ячий та дівочий — відбулися в Арґентині вже четвертий раз, але цього року вперше під шатрами. Вони примістилися в гарному евкаліптовому лісі біля пляжі в Пунта Ляра. Вперше пластова молодь і дітвора, від 6 років вгору, жила 15 днів під шатрами (дотепер — у вакаційній оселі ОО. Василіян в Пунта дель Індіо) і сама вела кухню. Ці дві зміни у способі таборування викликали були побоювання у батьківських колах, які зрештою виявилися безосновними. Батьки, що часто відвідували табір (віддалений на 50 кілометрів від столиці, з доброю залізничою сполукою), мали нагоду переконатися, що шатро, в тутешньому підсонні, не загрожує здоров'ю, і що лише під шатром і здана на власні сили, молодь вповні використовує широкі виховні можливості, які дає Пласт. Інспектор провінційного (стейтового) міністерства здоров'я ствердив, що табори відповідали усім вимогам гігієни.

ВИЇЗД ВИЗНАЧНИХ ГРОМАДЯН

15 березня відлетів до Шикаґа мр. Роман Голод, що займав пост першого заступника голови Української Центральної Репрезентації (і тим самим голови Ради УЦР) та заступника голови Українського Католицького Об'єднання, разом зі своїм братом Богданом. Напередодні виїзду прощали його, спільною вечерею в Українському Клюбі, члени Управи УЦР та голови всіх тутешніх українських товариств. У своїх промовах вони однозгідно підкреслили, що мр. Голод відомий був на тутешньому терені як „людина без нервів". Ніхто не бачив його ніколи подразненим, ніхто не почув від нього гострого слова. Завдяки такій незвичайній рівновазі духа й тактові, мр. Голод відіграв велику ролю у сконсолідуванні тутешньої колонії.

27 квітня відчалив з тутешньої пристані, в напрямі Ню Йорку, відомий видавець Микола Денисюк, з своєю тетою, п. Анною Денисюк. Їх прощали Жіноча Секція Просвіти, Спілка Науковців, Мистців та Літераторів, Українське Католицьке Об'єднання, „Просвіта" та Український Інформативно Видавничий Інститут.

Не зважаючи на поважний вік, пані Анна Денисюк визначалася постійною активністю на тутешньому громадському терені, зокрема серед жіноцтва. Микола Денисюк, секретар (і, до речі, рушійний нерв) Українського Католицького Об'єднання, видвигнув кілька років тому концепцію консолідації тутешньої української колонії на базі УЦР і здійснив цей задум, разом з м-ром Голодом, шляхом довгої, терпеливої акції, не зражуючися низкою перепон. Обидва „професійні консолідатори" зуміли щасливо зліквідувати кожне напруження, яке виринало між тутешніми українськими організаціями.

Б. Г.

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка вважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських працівників.

Читайте українські книжки й газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила!

З наукових конференцій УВАН у ЗДА

25 лютого 1956 р. в Ню Йорку відбулось засідання історичної секції УВАН у ЗДА, на якому були зачитані дві доповіді.

„Добронігa — дочка Святого Володимира Великого" — доповідь д-ра о. Іринея Назарка

Д-р о. Іриней Назарко, що перебуває в Римі, переслав свою доповідь до Ню Йорку з проханням зачитати її на засіданні історичної секції УВАН у ЗДА.

Доповідь присвячена новознайденим джерельним згадкам про Доброніґу, дочку Володимира Великого і його другої дружини. Хто була ця дружина, з якою він одружився після смерти Анни, однозгідности в думках учених нема.

Доброніга вийшла заміж за польського короля Казимира Першого і її ім'я вперше згадується в польських джерелах. Також згадують про неї німецькі літописи, подаючи її рік народження 1012 або 1013, а рік одруження 1039, рік народження Казимира — 1016. Подружжя мало 4 дочки і 2 сини. Казимир помер у 1058 році, а Доброніга пережила його на 27 років. Багато династій Европи згадують Доброніґу, як одну з родоначальниць.

Проф. Оглоблин, коментуючи доповідь, підкреслив її цінність, бо вона стверджує, що не тільки Ярослав Мудрий був „тестем усієї Европи", але й діти Володимира Великого були споріднені з престолами Европи. Розвідка побудована на використанні першоджерел.

„Нові думки про авторство „Історії русів" — доповідь проф. О. Оглоблина

Доповідач нагадав про свою дискусію з покійним проф. А. Яковлевим у питанні про автора „Історії русів". Проф. Яковлів вважав, що автором цього твору був граф О. Безбородько.

Проф. О. Оглоблин сказав, що питанням автора „Історії русів" він цікавився з середини 20-их років, тепер же, готуючи до друку українське видання цієї книги, він знову студіював проблему авторства й останні досліди привели його до групи новгород-сіверців, що були зв'язані з графом О. Безбородьком у службових і особистих справах.

Проф. Оглоблин нагадав, що свого часу авторство „Історії русів" було навмисне заховане, бо це був політичний трактат, який в ті часи міг поставити під загрозу і автора, і його родину. Понад 100 років тривають розшуки автора і досі нема певних наслідків: нема ні автора, ні рукопису, ні свідків. Лишається тільки експертиза. Дослідники — Д. Дорошенко, А. Яковлів, М. Слабченко, І. Борщак — приходили до різних висновків щодо можливого авторства.

В 1940-41 році проф. О. Оглоблин висунув пропозицію — застосувати методу „мікроаналізи", щоб знайти автора. Ця метода допомогла уточнити дату написання: не раніше 1796 року. Далі дослідник знайшов ряд „ключів", які допомогли уточнити справу авторства. Наприклад, в 1954 році, перечитуючи „Історію України-Руси" М. Грушевського, доповідач знайшов там згадку про те, що в „Історії русів" є точна цитата з документів Московського Архіву, які в час написання цього твору не були опубліковані. Отже, автор „Історії русів" мав доступ до таємних документів Московського Архіву. Такий доступ могли мати, або Микола Миколаєвич Бантиш-Каменський, батько автора „Історії Малоросії", або його шеф, начальник закордонної колегії, канцлер Російської Імперії, граф О. Безбородько.

В „Історії русів" є також певні стилістичні споріднення з стилем О. Безбородька, є навіть повторення певних виразів з його листів. Проте, доповідач вважає, що О. Безбородько, мабуть, не був автором „Історії русів", але таким могли бути особи з його близького оточення, серед яких, наприклад міг бути автором Осип Судієнко, близький приятель О. Безбородька. За це говорить те, що по Судієнкові лишилась спадщина „Збірка Судієнка", що складається з кількох томів копій документів, які стосуються України. Ці документи переховуються в рукописному відділі Академії Наук, у Києві. Також свідчить про близькість автора до оточення Безбородька те, що копії „Історії русів" були знайдені майже одночасно в трьох місцевостях Новгород-Сіверщини. В усякім разі, проф. Оглоблин вважає, що авторство „Історії русів" зв'язане з новгород-сіверською групою.

Л. Д.

ЗВІДОМЛЕННЯ КОДУС-у

Комісія Допомоги Українському Студентству, коротко — КОДУС, як щорічно, зладив і цього року обширне звідомлення з праці за 1954—1955 рр. і вислав його до своїх 26 членів і до всіх громадських установ та прихильників, що діяльністю КОДУС-у цікавляться і її підтримують. У цьому комунікаті подається найважливіші відомості із згаданого звідомлення.

У звітовому році надійшло до каси КОДУС-у 2,349,427 фр. На допомогу видано 1,713,966 фр., на кошти завідування 351,226 фр. Кошти завідування зменшилися на 2% в порівнянні з попереднім роком. Найбільшу позицію в надходженнях займають повернені стипендії —759,705 фр., друге місце займають збірки в ЗДА — 439,902 фр., третє збірка у Франції — 370,741 фр., далі допомога Архиєпископа Кир Івана — 1,000 дол., п'яте місце Німеччина — 80,686 фр., шосте Канада — 41,066 фр., чергові місця Панама — 17,415 фр., Нова Зеляндія — 11,786 фр., Південна Америка — 10,500 фр. і Австрія — 4,766 фр. Крім того надійшло на користь спеціяльних стипендійних фондів 341,820 фр. Відновлено заходи з метою розбудови Стипендійного Фонду ім. професорів Є. Храпливого і Р. Димінського. Стипендіятів було 60, в цьому числі 12 жінок. Щомісячна і одноразові допомоги хиталися між 10 і 25 дол. Щомісячно виплачувано 143,000 фр. (408 дол.). Допомогою охоплено студентів таких країн: Німеччина — 34, Австрія — 12, Франція — 9, Зарщина — 2 і по одному в Альжирі, Бельгії і Швайцарії, в цьому числі 12 на Українських Високих Школах. Між стипендіятами перевагу мали студенти медицини — 17, далі студенти філософії — 9, права — 8, економії — 6, мовознавства — 5, техніки — 5, фізики і хемії — 3, інші — 5, середні школи — 2. Поміж стипендіятами було 29 дипломатів і докторантів, решта на останніх або нижчих роках студій.

Крім недостатньої підтримки КОДУС-у, що становила ледве 1/3 стипендії, яку мають чужоземні студенти, користувалася наша студіююча молодь щедрою допомогою Св. Апостольського Престолу, а саме: 24 стипендіятів у Бельгії, 23 в Еспанії, 4 в Італії, 1 — в Німеччині і на потреби українського шкільництва і дитячих садків на загальну суму, як щорічно, близько 20,000 дол.

Для переведення своєї діяльности КОДУС утримував постійний зв'язок із своїми представництвами в Німеччині, Австрії, Бельгії, Еспанії, ЗДА, Канаді, Південній Америці, Австралії, чого доказом жваве листування. В звітному році надійшло 976, відійшло 3,718 листів, збіркових листів, подяк, пригадок тощо.

До річного звідомлення додано з нагоди ювілею КОДУС-у короткий огляд його діяльности з 1940—1955 рр. З нього подаємо деякі загальні дані: у воєнні роки 1940—1944 видано на допомогу для пересічно щорічно 840 стипендіятів 2,881,200 злот. поль. і 1,465,600 р. м. В 1945—1955 рр. витрачено на допомогу для пересічно щорічно 300 стипендіятів — 90,000 дол. На надходження КОДУС-у в згаданих 10 роках склалися: 70,000 дол. із збірок і пожертв в Европі і за океаном, кругло 30,000 дол. допомога Св. Апостольського Престолу (не рахуючи, згаданої вже вище щорічної допомоги, що її Архиєпископ Кир Іван призначує безпосередньо), 6,000 дол. від УККА, від ЗУАДК (крім харчової допомоги) 2,700 дол., від ФДУК — 1,550 дол. і від нюйоркського Комітету Допомоги Українській Студіюючій Молоді в Европі — 2,200 дол., врешті повернені стипендії 9,000 долярів.

Продовження допомогової акції КОДУС-у, її необхідне збільшення і поширення на учнів найвищих кляс середніх шкіл та на студентство в Югославії, залежатиме від дальшої жертвенности нашого громадянства та від кол. стипендіятів, що ще не виконали свого зобов'язання, — повернення отриманої від КОДУС-у допомоги.

Централя Комісії Допомоги Українському Студентству
27, rue des Bauves, Sarcelles (S. et O.), France.

Сарсель, квітень 1956.

КНИЖКА Й ЧАСОПИС — НАЙНЕОБХІДНІШІ В ДОМІ КОЖНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ЛЮДИНИ

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

Пассейк, Н. Дж. — Т-во ім. І. Франка, 97 Від. УНСоюзу повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю 20 травня 1956 р. о год. 2-ій попол., в приміщенні шкільної залі Укр. Правосл. Церкви 45-47 Говп Аве. Є дуже важлива справа відносно приготування до дня відкриття „Союзівки", і тому присутність обов'язкова. Рівнож буде звіт голови Відділу п. В. Сметани про нараду довколишніх Відділів, що відбулась в суботу 12 травня 1956 р. — За уряд П. Величко, рек. секретар.

ПАССЕЙК, Н. Дж. — Т-во ім. Т. Шевченка, 42-ий Від. повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю 20-го травня, о год. 2-ій попол. в УНДомі при 237 Говп Аве. Просимо прийти всіх членів та вплачувати на час свої членські вкладки. — В. Марущак, рек. секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па. — Звичайні місячні збори членів Б-ва св. Юрія, Від. 239 відбудуться в суботу 19 травня від 5-ої до 7-ої год. попол., в домі Укр. Амер. Горожан, при 847 Н. Френклін вул. — Д-р Вол. Ґалан, предс., Мих. Ковальчук, секр.

ЩАДІТЬ У ЛЕГКИЙ СПОСІБ! КУПУЙТЕ СВОЇ БОНДИ ЧЕРЕЗ ПЕЙРОЛ СЕЙВІНҐС!

Посмертні Згадки

ОЛЬГА КУРПІТА, членка Бр. св. Стефана, Від. 221 УНСоюзу в Шикаґо, Ілл., померла 6-го травня 1956 р., в 45 році життя. Покійна полишила в глибокім смутку мужа Теодора, рідного і тіточного братів. Походила зі села Лисичинці, повіт Збараж, Зах. Україна. Похорон відбувся 9 травня з Укр. Греко-Католицьк. Церкви св. о. Миколая, при участі Родини, Членів Від. 221 і Приятелів. Відпроваджено на вічний спочинок на цвинтар св. о. Миколая. В. Й П. — Т. Шпікула, секр.

ДМИТРО КУЧЕР, член Б-ва св. І. Хрестителя, Від. 277 УНСоюзу в Гартфорді, Конн., помер по довгій та тяжкій недузі 21 квітня 1956 р., на 61 р. життя. Покійний походив із Зв'ягеля на Волині, а народився 1894 р. Полишив в глибокому смутку 2 доньки — Анну і Гелену і двох синів — Антона і Михайла, двох зятів, дві невістки та семеро внуків. Майже всі вони є членами УНСоюзу. До УНСоюзу вступив Покійний в 1953 році і був дуже примірним членом. Похорон відбувся 24-го квітня цього року, при участі Рідні, Приятелів і Знайомих з пох. заведення до Укр. Кат. Церкви св. Михаїла, при вул. Волнут і відпроваджено тлінні останки Покійника на цвинтар Св. Івана Хрестителя в Глестонбірі. — В. Й П. — В. Гафткович, фін. секр.

ТАРЗАН, ч. 3670. Догори і почерез

Крізь хмару літаючих списів, Тарзан спритно видерся на частоколі і вискочив на рятівничу гілляку вгорі.

Дівчина розпачливо трималась мавполюдини за шию, коли він перелітав понад небезпеками внизу!

Коли ж вони, нарешті, з'єднались із своїми супутниками, Джан Сторб з вдячністю обняв свою жінку.